

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
განათლების ფაკულტეტი
პედაგოგიურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი

ხელნაწერის უფლებით

დალი ფუტკარაძე

ინკლუზიური განათლება სკოლამდელ დაწესებულებაში

სპეციალობა - პედაგოგიკის თეორია და ისტორია
განათლების დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილი
დისერტაციის

ანოტაცია

ბათუმი
2018

დისერტაცია შესრულებულია: ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
განათლების ფაკულტეტის პედაგოგიური მეცნიერებათა დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელები: გული შერვაშიძე - ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, ბათუმის შოთა
რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების ფაკულტეტის პროფესორი

იაგორ ბალანჩივაძე - განათლების აკადემიური დოქტორი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის პედაგოგიური ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

უცხოელი შემფასებელი:

შემფასებლები:

სადისერტაციო ნაშრომის დაცვა შედგება 2018 წლის _____, _____ საათ ზე,

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ბათუმი, ნინოშვილის ქ. N35, უნივერსიტეტის I კორპუსი, მესამე სართული, შოთა რუსთაველის დარბაზი N55.

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ილია ჭავჭავაძის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე (www.bsu.edu.ge)

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,

განათლების ფაკულტეტის პროფესორი ლელა თავდგირიძე

შესავალი

თემის აქტუალობა. ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების თანამედროვე დაწესებულების ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემად რჩება სააღმზრდელო-საგანმანათლებლო პროცესის ეფექტურობის ამაღლება და ბავშვის განვითარებაში წარუმატებლობის დაძლევა. ამ პრობლემის გადაწყვეტა გულისხმობს სააღმზრდელო და საგანმანათლებლო პროცესის ორგანიზების მეთოდებისა და ფორმების სრულყოფას, განვითარების ფორმების უფრო ეფექტური გზების ძიებას, სადაც გათვალისწინებული იქნება აღსაზრდელთა რეალური შესაძლებლობები, რადგან მის გარეშე შეუძლებელია სააღმზრდელო-განმავითარებელი პროცესის სწორად აგება.

ბავშვის უფლებების კონვენციის თანახმად, განათლების მიღება ყველა ბავშვის ფუნდამენტური უფლებაა. კონვენციაში გამოკვეთილი თითოეული უფლება ეხება ყველა ბავშვს ყოველგვარი დისკრიმინაციული გამოწვევის გარეშე. მსოფლიოს თითოეულ ქვეყანაში ბავშვის უფლებები განმტკიცებულია კონკრეტული ღონისძიებებით - საერთაშორისო თუ ადგილობრივი საკანონმდებლო აქტებით, ადმინისტრაციული კანონმდებლობითა და მათი აღსრულებით.

ბევრი ბავშვი განიცდის შემეცნებასთან დაკავშირებულ სირთულეებს, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს ბავშვის ფიზიკური, ინტელექტუალური, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური თუ სხვა მდგომარეობით. იმ აღსაზრდელთა რაოდენობა, რომლებიც სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ ახერხებენ განსაზღვრულ დროში, განსაზღვრული მოცულობის სასწავლო-განმავითარებელი პროგრამის ათვისებას, მუდმივად იზრდება. წარუმატებლობა, რომელიც ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებაში შემოსვლის საწყის ეტაპზე აღმოცენდება, ბავშვის განვითარებაში გარკვეულ სიძნელეებს ქმნის: ამის მიზეზი არის ის, თუ აქ ვერ აითვისეს რაიმე, არ განუვითარდათ სკოლისათვის საჭირო უნარ-ჩვევები - შემდგომში მოსწავლეები ვერ დაძლევენ ცოდნის მზარდ მოცულობას დაწყებით კლასებში და მომდევნო ეტაპზე. სიძნელეებს საჭირო არის დროულად შევებრძოლოთ, თორემ რაც უფრო ღრმად შევალთ მასში, მით უფრო ძნელია გამკლავება და ბავშვები მეტად ამოვარდებიან სასწავლო პრაქტიკიდან. აუცილებელია, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, სწორად და დროულად მოხდეს წარუმატებლობის მიზეზებში გარკვევა, შესაძლებლობის მიხედვით გავუწიოთ ქმედითი დახმარება, რომელიც ნათლად აისახება მის შედეგებზე.

მეცნიერული კვლევით დადგინდა, რომ 2008 წლიდან სხვადასხვა ქართულ პოპულაციაში საუბარია თუ რა არის ინკლუზიური განათლება: „ინკლუზიური განათლების მოდელი ეფუძნება რწმენას, რომ ყველა ბავშვს აქვს უფლება, მიიღოს განათლება და მაქსიმალურად გამოავლინოს საკუთარი პოტენციალი ზოგად საგანმანათლებლო სკოლაში თავის თანატოლებთან, ყველა მოსწავლე სრულად მონაწილეობს საკლასო და სასკოლო აქტივობებში, ურთიერთანამშრომლობით, მასწავლებლისა და სპეციალისტის დახმარებით“ (გაგომიძე . . . 2008:28). შემდეგ ინკლუზიური განათლების მასწავლებლის გზამკვლევაში ვკითხულობთ: „ინკლუზიური განათლება არის მიდგომა, რომელიც ცდილობს ყველა სკოლის ასაკის ბავშვის ჩართვას სასწავლო პროცესში, მიუხედავად მისი შესაძლებლობებისა და/ან სირთულეებისა სწავლის პროცესში“ (ლაღაძე . . . 2009:10). ცოტა შეიცვალა ცნება შემდგომ წლებში: „ინკლუზიური განათლება გულისხმობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის ჩართვას ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში თანატოლებთან ერთად, მისი მიზანია ყველა ბავშვს მისცეს თანაბარი შესაძლებლობა თანატოლებთან ერთად სწავლისა და ხარისხიანი განათლებისა საცხოვრებელ ადგილთან ახლოს“ (პაჭკორია . . . 2011:5). წიგნში ინკლუზიური განათლება - ცნებები და ტერმინებში კიდევ უფრო დაიხვეწა განმარტება: „**ინკლუზიური განათლება (Inclusive education)** - არის საგანმანათლებლო მიდგომა და იდეა, რომლის ფარგლებშიც განათლების სისტემა უზრუნველყოფს ყველა ბავშვის თუ მოზარდის ხარისხიან განათლებას ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში იმის მიუხედავად, თუ რა ფიზიკური,

შემეცნებითი, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური, ეთნიკური, რასობრივი, რელიგიური, სქესობრივი თუ სხვა მახასიათებელი გააჩნიათ“ (ინკლუზიური . . . 2011:15). წლების მიხედვით სპეციალისტები აგროვებდნენ გამოცდილებას ინკლუზიურ განათლებაში, შესაბამისად განმარტება კიდევ უფრო იხვეწება: „დღესდღეობით ინკლუზიური განათლება გულისხმობს ხარისხიან, შედეგზე ორიენტირებულ განათლებას, როდესაც ყველა მოსწავლე ჩართულია სასწავლო პროცესში და აქვს თვითრეალიზაციის საშუალება, მთავარი პრინციპი - რომელიც სასწავლო პროცესს ყველასათვის ხელმისაწვდომს ხდის, არის ინდივიდზე ფოკუსირებული და დიფერენცირებულ ინტერაქციებზე აგებული მიდგომები - გარემო მხოლოდ ამ შემთხვევაშია ინკლუზიური“ (ბაგრატიონი . . . 2014:4). კვლევებმა კიდევ ერთხელ დაგვანახა, რომ ცნებები ძირითადად უკავშირდება სასკოლო ინკლუზიურ განათლებას, ჩვენ მოვიპოვეთ მხოლოდ ერთი ინფორმაცია სკოლამდელ დაწესებულებაში ინკლუზიური განათლების შესახებ, ეს კიდევ ზრდის თემის აქტუალობას: „ინკლუზიური განათლება საგანმანათლებლო სივრცეში ყველა ბავშვის თანამონაწილეობას ნიშნავს. მიუხედავად იმისა, რომ ინკლუზიური განათლება შეზღუდული შესაძლებლობების ბავშვებთან ასოცირდება, იგი ასევე მოიცავს ბავშვებს, რომელთაც ეზღუდებათ თავისი ქვეყნის ან თემის ტიპური საგანმანათლებლო შესაძლებლობები. ესენია, ბავშვები ისეთი მოწყვლადი ჯგუფებიდან, როგორცაა სიღარიბე, ენობრივი ან ეთნიკური უმცირესობა, რელიგიური უმცირესობა, ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ქრონიკული პრობლემები, ან შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე მშობლების შვილები“ (დოლიძე . . . 2015:186).

სადისერტაციო თემაზე მუშაობისას ჩვენი დასაყრდენი იყო საქართველოს კანონი ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ. მასში ინკლუზიური განათლება ასე არის განმარტებული „ინკლუზიური განათლება არის საგანმანათლებლო მიდგომა, რომლის ფარგლებშიც განათლების სისტემა უზრუნველყოფს დაწესებულებაში ყველა ბავშვისთვის ხარისხიანი განათლების მიწოდებას მათი ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინებით, მიუხედავად ბავშვების ფიზიკური, შემეცნებითი, სენსორული, სოციალური, ემოციური, ლინგვისტური, ეთნიკური, რასობრივი, რელიგიური, გენდერული თუ სხვა მახასიათებლებისა“ (საქართველოს კანონი ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ, 2016:2).

ინკლუზიური განათლების იდეის მიზანია, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის შესაბამისი გარემოს შექმნა - განათლებასა და განვითარებაზე სრული ხელმისაწვდომობისათვის და სოციალური ინტეგრაციისთვის. ინკლუზიური განათლების გამოცდილების მქონე ქვეყნებში (ნორვეგია, გერმანია, ფინეთი, დანია, ამერიკის შეერთებული შტატები) ჩატარებული კვლევების მიხედვით, განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვებზე მორგებული საბავშვო ბაღის გარემო მათთვის განვითარების სხვადასხვა სფეროში წარმატების მიღწევის უნიკალურ შესაძლებლობას იძლევა. შესაბამისად, ბავშვის საჭიროებებზე მორგებულ გარემოს განსაკუთრებულად დიდი მნიშვნელობა აქვს ინკლუზიური განათლების ხარისხიან დაგეგმვა-განხორციელებისათვის.

ინკლუზიური განათლების დროს საჭირო ხდება სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამის ცვლილება (მოდიფიკაცია) აღსაზრდელის საჭიროებების გათვალისწინებით. დასაშვებია ინდივიდუალური მიდგომის საფუძველზე, სხვადასხვა პროგრამის გამარტივება. ამ შემთხვევაში აღმზრდელი ან სპეციალური განათლების პედაგოგი ამარტივებს საგანმანათლებლო პროგრამას და შესაბამის დავალებებს ბავშვებისათვის: შემცირებულია დავალებათა რაოდენობა, გამარტივებული და დაკონკრეტებულია სავარჯიშოთა პირობები. აღმზრდელი და/ან სპეციალური პედაგოგი მიმართავს დამატებით სასწავლო მეთოდებს და თვალსაჩინო მასალას აღსაზრდელისთვის პროგრამის მისაწვდომობის უზრუნველყოფისთვის. ინდივიდუალიზაცია ერთ-ერთი წამმართველია ინკლუზიური განათლებისათვის: „ინდივიდუალიზაცია ეს არის ადრეული განათლების სპეციალისტის, ბაღის აღმზრდელის ბუნებრივი კონცეფცია, რადგან არცერთი ბავშვის განვითარება, და ერთი ბავშვის არცერთი სფერო არ არის თანაბრად

განვითარებადი - ყველას აქვს რაღაც ძლიერი მხარე და ნიჭი რაზეც შეიძლება დაეყრდნო და შედარებით სუსტი მხარეები“ (დოლიძე . . . 2015:190).

2015 წლისათვის ბათუმის ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებაში აღზრდა-განვითარებას 7111 ბავშვი იღებდა, მათ შორის 69 არის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე, ხოლო აჭარაში - 11914 ბავშვი და მათ შორის შშმ არის 118 ბავშვი. სკოლამდელი დაწესებულების დიდი ნაწილი ნაწილობრივ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებისათვის, მცირე ნაწილი საერთოდ არ არის ადაპტირებული და მხოლოდ ერთეული ბავშვი არის სრულად ადაპტირებული. აღსანიშნავია, რომ ბათუმის 30 საჯარო ბაღიდან ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულია 18. ჩვენი კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ 2015 წლამდე არ ხდებოდა ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის შედგენა. აღნიშნული ბავშვების თითქმის 60%-ში, ისინი შემოიფარგლებიან დამხმარე სპეციალისტების - ლოგოპედი და ფსიქოლოგი - დამატებითი მუშაობით, რასაც რატემაუნდა არ აქვს სათანადო შედეგი. დანარჩენ ბავშვებში, კი რაღაც ფორმით ხდება ასეთი ბავშვების სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში ჩართვა. ჩვენს მიერ შედგენილი და განხორციელებული ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმები, საშუალებას მისცემს საჯარო ბავშვებს, მეტად ჩაერთონ ინკლუზიურ განათლებაში.

მეცნიერები დიდი ინტერესით სწავლობენ თუ რა გავლენას ახდენს სისტემატიური მიდგომა ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ სკოლამდელი ასაკის ბავშვების შემეცნებით პროცესებზე და განვითარების სფეროებზე. თემის აქტუალობას განაპირობებს ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულობის აუცილებლობა, რათა უზრუნველვყოთ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების აკადემიური და სოციალური განვითარება. განსაკუთრებით იმ ფონზე, რომ ინკლუზიურ განათლებას არც თუ ისე დიდი წარსული აქვს საქართველოში.

მიუხედავად, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებაში ინკლუზიური განათლების აუცილებლობის ასეთი დიდი მნიშვნელობისა, ეს საკითხი ჩვენთან დღესაც არ არის სათანადოდ მოგვარებული, რაც იმაში გამოიხატება, რომ არ ხდება სკოლამდელ დაწესებულებებში მიღებული აღსაზრდელების სათანადო შესწავლა, მათზე სისტემატიური დაკვირვება და ინფორმაციის შეგროვება, მათი უნარების შეფასება, რომ მოხდეს მათი საჭიროებებიდან გამომდინარე ცვლილებების შეტანა სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამაში, აგრეთვე არ ხდება სკოლამდელი ასაკის ბავშვის განვითარებასა და სასკოლო მზაობაზე ხელშეწყობა, რაც მთავარია მშობლები არ არიან სრულად ინფორმირებულები, რაც ხშირ შემთხვევაში ხელს უშლის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის ინკლუზიურ განათლებაში ჩართვას.

კვლევის მიზანი: სკოლამდელი ასაკის ბავშვის განვითარებაში არსებული შეფერხების გამოვლენა და მისი დაძლევის მეთოდოლოგიური გზების შემუშავება.

ნაშრომში გათვალისწინებული კომპლექსური და მეცნიერული მიდგომით ინკლუზიური განათლების ეფექტურად განხორციელების გზებსა და საშუალებებს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში.

კვლევის ამოცანები:

1. ბათუმსა და საერთოდ აჭარაში ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების არსებული მდგომარეობის შესწავლა;
2. დავადგინოთ რამდენად სწორად ხდება სკოლამდელი ასაკის ბავშვის შესაძლებლობების შესწავლა, მათზე დაკვირვება და საჭირო მონაცემების შეგროვება;
3. ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებებში დავადგინოთ სსსმ ბავშვის ძლიერი მხარეები და საჭიროებები;
4. ბავშვის საჭიროებების მიხედვით შევძლოთ სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამის მოდიფიცირება.

კვლევის ობიექტი: ქ. ბათუმის საბავშვო ბავშვების აღსაზრდელები.

კვლევის საგანი: სკოლამდელთა სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში სკოლამდელი ასაკის ბავშვების უნარ-ჩვევების შესწავლა და საჭიროებების დადგენა. იმ პედაგოგიური ხერხებისა და მეთოდების გამოვლენა, რომელიც დაგვეხმარება ბავშვის გარკვეული შეფერხების დროულად გამოსწორებაში.

კვლევის ჰიპოთეზა: თუ ერთიანი ფსიქოლოგიური, პედაგოგიური და მეთოდური ხერხების შეჯერებით შედგენილი ინდივიდუალური განმავითარებელი პროგრამა შეამსუბუქებს აღსაზრდელის არსებულ შეფერხებებს, გააუმჯობესებს ბავშვის განვითარებასა და სწავლისათვის საჭირო უნარ-ჩვევებს, შესაძლებელია გაიზარდოს სსსმ ბავშვის ინკლუზიურ განათლებაში ჩართვის მაჩვენებელი ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განვითარების დაწესებულებებში, რომელიც თავიდან ააცილებს ბავშვს მომავალისათვის სწავლაში წარუმატებლობას.

კვლევის მეთოდები:

- საკითხის შესახებ არსებული სამეცნიერო ლიტერატურის/წყაროების ანალიზი;
- საბავშვი ბაგა-ბაღის არსებული სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამის ანალიზი;
- სკოლამდელი ასაკის ბავშვების შეფასება განათლების და მეცნიერების სამინისტროსა და ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის დღეს მოქმედი სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა შეფასების ფორმის გამოყენებით;
- აქტივობებზე დაკვირვება (სსსმ ბავშვის აქტივობაში ჩართვის მიზნით);
- ჩალრმავებული ინტერვიუ აღმზრდელებთან და მშობლებთან;
- ინტერნეტრესურსების მოძიება, დახარისხება და გამოყენება;

კვლევის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა: საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკა, აკაკი წერეთლის სახელობის ბათუმის საჯარო ბიბლიოთეკა, ქ. ბათუმის საჯარო ბაღების ბიბლიოთეკები, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკა, ინტერნეტრესურსები, სკოლამდელი ასაკის ბავშვებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების მასალები.

კვლევის მეცნიერული სიახლე: საქართველოში პირველად მუშავდება მეცნიერული მიდგომა სკოლამდელი ასაკის ბავშვის შეფერხების გამოვლენისა და მისი დროული გამოსწორებისათვის საჭირო განმავითარებელი პროგრამის შედგენაზე.

ჩვენს მიერ თეორიულად და ექსპერიმენტულად დადასტურდა, რომ ადრეული და სკოლამდელი განათლებისა და განვითარების დაწესებულებებში სათანადო ყურადღება არ ექცევა სკოლამდელი ასაკის ბავშვების განვითარებაში შეფერხების დროულ გამოვლენას და მათზე ინდივიდუალური განმავითარებელი გეგმის შედგენას, რომელიც ხელს შეუწყობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის სათანადოდ განვითარებასა და სწავლის შედგომ საფეხურზე პრობლემების შემცირებას.

ნაშრომში ნაჩვენებია პედაგოგიური მიდგომები (მეთოდები, სტრატეგიები და საშუალებები), რომლებიც ხელს შეუწყობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის განვითარების შეფერხების გამოსწორებას. მოძიებულია ის ინდივიდუალური მიდგომის გზები და საშუალებები, რომლებიც დაეხმარება სკოლამდელი ასაკის ბავშვებს სხვადასხვა უნარების ათვისებაში და ზოგადად, შემეცნებითი უნარების განვითარებაში.

კვლევის თეორიული ღირებულება: ნაშრომში მიმოხილულია ადრეული და სკოლამდელი ასაკის სწავლისა და განვითარების დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების დაგეგმვისა და განხორციელების შესახებ პედაგოგიური, ფსიქოლოგიური, მეთოდური ლიტერატურა და აუცილებელი ნორმატიული აქტები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ცოდნის ახლებურად გააზრებას და თანამედროვე მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანას.

კარგად არის გააზრებული ადრეული და სკოლამდელი ასაკის სწავლისა და განვითარების დაწესებულებების თანამშრომლების როლი მის განხორციელებაში. სისტემაშია მოყვანილი ის გზები და ხერხები, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელია ინკლუზიური განათლების ადრეული დაგეგმვა-განხორციელება.

კვლევის პრაქტიკული ღირებულება:

- მიღებული კვლევის შედეგები ხელს შეუწყობს სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა ინდივიდუალური თავისებურებების გამოვლენას და მისი გათვალისწინებით შესაბამისი აქტივობების დაგეგმვას;
- ადრეული და სკოლამდელი ასაკის სწავლისა და განვითარების დაწესებულებებში სასწავლო-სააღმზრდელო მუშაობის პროცესში დაინერგება მთელი რიგი მეთოდური სიახლეები;
- კვლევის შედეგები გამოყენებული იქნება სკოლამდელი ასაკის ბავშვებში არსებული შეფერხების გამოსავლენად, საჭიროებების დასადგენად და გამოსასწორებელი გზების დასახვისას, რომელიც ხელს შეუწყობს ბავშვის განვითარებას;
- ცხრილების, დიაგრამების, დასკვნებისა და რეკომენდაციების სახით წარმოდგენილი კვლევის შედეგები, ზრდის მათი პრაქტიკული გამოყენების ხარისხს;
- კვლევის შედეგების პერსპექტიული გამოყენების სფეროს წარმოადგენს ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებები;
- ნაშრომში წარმოდგენილი მასალები დაეხმარება, აგრეთვე, განათლების ფაკულტეტის სტუდენტებს (მომავალ მასწავლებლებს), მშობლებსა (გაიზრდება მათი ინფორმირება) და საერთოდ სკოლამდელი განათლების სფეროთი დაინტერესებულ საზოგადოებას.

აპრობაცია: დისერტაცია მომზადდა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის განათლების ფაკულტეტზე. დასრულებული სახით ნაშრომის საბოლოო განხილვა მოხდა პედაგოგიურ მეცნიერებათა დეპარტამენტის სხდომაზე (2017 წლის 19 ივლისი). დისერტაციაში განხილულ საკითხებზე მოხსენებით გამოვიდა ადგილობრივ და საერთაშორისო კონფერენციებზე (სულ 4 მოხსენება), სტატიების სახით გამოქვეყნებულია 9 ნაშრომი საერთაშორისო რეცენზირებად ჟურნალებში.

ნაშრომის სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, სამი თავის (12 პარაგრაფის), დასკვნებისა და რეკომენდაციების, ბიბლიოგრაფიისა და დანართებისაგან.

თავი I: ინკლუზიური განათლების ზოგადი პრინციპები სკოლამდელ განათლებაში

პირველი პარაგრაფი - ინკლუზიური განათლების არსი, ღირებულებები, მიზანი, პრინციპები, საკანონმდებლო ბაზა - საქართველოში დღეს ფართოდ გავრცელდა ინკლუზიური განათლების იდეა, რასაც განათლების სფეროში მიმდინარე რეფორმებმა შეუწყო ხელი. „ინკლუზია“ ინგლისური სიტყვაა და მისი პირდაპირი თარგმანი ქართულად „ჩართვას“ ნიშნავს.

ინკლუზია, როგორც მოდელი გულისხმობს:

- ბავშვები, მოზარდები და მოზრდილები განსაკუთრებული საჭიროებებით და მის გარეშე განიხილება თანასწორუფლებიანობის სიბრტყეში.
- ერთად თამაშის, სწავლის, მუშაობის და ცხოვრებისეულ სიტუაციებს.
- პროფესიულ დახმარებას – პედაგოგიური, ფსიქოლოგიური... დახმარების და მხარდაჭერის გარე სისტემებს.

ქვეყნის საგანმანათლებლო ვალდებულებას წარმოადგენს, მოძებნოს ყველა ბავშვის წარმატებით სწავლების გზები, რაც განსაკუთრებით ხაზს უსვამს ინკლუზიური განათლების იდეის და ღირებულებების დანერგვის მნიშვნელობას საგანმანათლებლო სისტემაში.

ინკლუზიური განათლების ძირითადი ღირებულებებია:

- ❖ ბავშვების სოციალური ინტეგრაცია;
- ❖ თანადგომისა და ურთიერთდახმარების გარემოს შექმნა;

- ❖ განსხვავებულობის აღიარება და პატივისცემა;
- ❖ ყურადღების გამახვილება არა შეზღუდვასა და სისუსტეებზე, არამედ ძლიერ მხარეებზე;
- ❖ ყველა ბავშვისთვის ეფექტიანი სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო პირობების შექმნა;
- ❖ ბავშვებში თანასწორობის სოციალური ღირებულების დანერგვა (აფთარაშვილი . . . 2011:64).

ინკლუზიური განათლება მოითხოვს აღმზრდელების, ბაღის ადმინისტრაციის და ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის დაუღალავ შრომას, რათა გააძლიეროს და განავითაროს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის შესაძლებლობები, გააუმჯობესოს მისი განვითარების მდგომარეობა, ხელი შეუწყოს მისი სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარებას, მოამზადოს აღსაზრდელი დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და აქტიურად შეუწყოს ხელი მის საზოგადოების სრულფასოვან წევრად ჩამოყალიბებას.

ინკლუზიური განათლების პრინციპებია:

- ყველა ბავშვს უნდა ჰქონდეს სწავლისა და განვითარების შესაძლებლობა.
- ბავშვები ყველაზე უკეთ აღიქვამენ, შეისწავლიან და იმახსოვრებენ მაშინ, როდესაც მის თანატოლებთან ერთად არიან ჩართული სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში.
- განვითარების პროგრესი დამოკიდებულია ბავშვის ძლიერი მხარეების გამოყენებაზე და არა აღქმული დეფიციტების ხაზგასმაზე.
- ბავშვებს აქვთ უფლება, ჩაერთონ საზოგადოების და ქვეყნის ჩვეულ ცხოვრებაში (მაკლეინის ასოციაცია ბავშვებისთვის- ინკლუზიური განათლება 2014:5).

სკოლამდელ დაწესებულებაში ინკლუზიური განათლების **გადაწყვეტი ფაქტორებია** (დოლიძე . . . 2015:184): **უნივერსალური დიზაინის კონცეფცია როგორც ინკლუზიური განათლების საფუძველი**

- **საბავშვო ბაგა-ბაღის დიზაინი.** გარემო (იგულისხმება როგორც შიგა, ისე გარე სივრცე), სადაც გათვალისწინებულია ხელმისაწვდომობის ყველა საკითხი, როგორც ფიზიკური, ასევე სოციალური.
- **მასალების მრავალფეროვნება.** მასალები ისეა შერჩეული, რომ ბავშვებმა შეძლონ თავისუფლად გამოყენება. გათვალისწინებულია მასალის ზომა, ფორმა და ფერი.
- ინკლუზიური გარემოსთვის არსებითია ასევე, თუ რამდენად **ღია, მიმღებლურ და კეთილმოსურნე გარემოს** ქმნიან აღმზრდელ-პედაგოგები და ადმინისტრაცია ყველა ბავშვისა და მათი ოჯახის წევრებისთვის.
- **აღმზრდელ-პედაგოგთა ტრენინგი.** სპეციალისტთა ტრენინგი მხარს უნდა უჭერდეს ინკლუზიური განათლების ღირებულებებს, ფილოსოფიას და პრაქტიკას.
- **დამატებითი პერსონალის არსებობა.** ფსიქოლოგი, ლოგოპედი სპეციალური მასწავლებელი და როგორ ხდება მათი რესურსების გამოყენება
- **ინდივიდუალიზაცია, ინდივიდუალური მიდგომა ყველასთან.** აღმზრდელ-პედაგოგები და დამატებითი პერსონალი მხარს უნდა უჭერდეს თითოეული ბავშვის ძლიერ მხარეებს და საჭიროებებს.
- გარემოს, მასალის, აღჭურვილობის თუ პრაქტიკის **ადაპტაციის** ზუსტი განსაზღვრა და თანმიმდევრულად მიყოლა. ასევე ადაპტაციის რეგულარული შეფასება.

საკანონმდებლო აქტები. დღესდღეობით საქართველოს საგანმანათლებლო პოლიტიკაში აღიარებულია ინკლუზიური განათლების დანერგვის აუცილებლობა. ამას მრავალი დოკუმენტი ადასტურებს, მათ შორის, საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული „ადრეული ასაკის ბავშვთა განვითარების ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2007-2009 წლებისთვის“. „სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვთა განათლების სახელმწიფო სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2009-2011 წლებისთვის.“ (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო USAID –ისა და Save the Children–ის მხარდაჭერით; თბილისი 2008 წელი). საქართველოს კანონი ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების შესახებ

(2015წ. მუხლი 23). ეს დოკუმენტები მკაფიო ვალდებულებას და პასუხისმგებლობას აკისრებს სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებებს. მათში ასახული ღონისძიებების მიზანია, უზრუნველყოს ხარისხიანი სკოლამდელი განათლების ხელმისაწვდომობა, სამართლიანობა და ინკლუზიურობა.

მეორე პარაგრაფი - ინკლუზიური განათლების საჭიროებები, ფორმები და ხელშემწყობი გარემო - ხშირ შემთხვევაში ძალიან ბევრ ბავშვს აღენიშნება ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა სახის პრობლემა, რაც ორგანიზმის ამა თუ სისტემის ორგანული დაზიანებით არის გამოწვეული და იწვევს ადამიანის ფუნქციონირების დაქვეითებას ამა თუ იმ სფეროში. სამედიცინო დიაგნოზის არსებობა ავტომატურად არ გულისხმობს შეზღუდულ შესაძლებლობის სტატუსს. საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, 18 წლამდე ასაკის პირთათვის, კატეგორიის „შეზღუდული შესაძლებლობის სტატუსის მქონე ბავშვი“ დადგენის შესახებ დასკვნა გამოაქვს დადგენილი წესით შერჩეულ სამედიცინო დაწესებულებას, რომელიც ატარებს სამედიცინო-სოციალურ ექსპერტიზას (საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება N62/ნ 17.03. 2003 წ.)

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებად ითვლება ბავშვები, რომელთაც მნიშვნელოვანი სირთულეები ექმნებათ ასაკის შესაბამისი აქტივობების განხორციელებისას და ამ პროცესში მნიშვნელოვან დახმარებას საჭიროებენ.

შეზღუდული შესაძლებლობები შეიძლება იყოს როგორც ხილული, ასევე მხელად შესამჩნევი და ფარული (როგორცაა, ეპილეფსია, დიაბეტი). პრობლემების თვალსაჩინოების მიხედვით შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ორ დიდ ჯგუფს გამოყოფენ:

- ❖ **თვალსაჩინო შეზღუდვა**, როცა გამოხატული ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლი ხელს უშლის ან ზღუდავს ადამიანის ყოველდღიურ აქტივობას, სწავლას. აქ შედის მოტორული შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები, მხედველობისა და სმენის პრობლემების მქონე, გენეტიკური დარღვევებისა და გონებრივი ჩამორჩენის მქონე პირები.
- ❖ **არათვალსაჩინო შეზღუდვა**, როცა ცხადად არ ჩანს ადამიანის შეზღუდული შესაძლებლობა მოქმედებასა თუ მონაწილეობაში. პრობლემამ შეიძლება თავი იჩინოს მხოლოდ გარკვეულ სიტუაციაში ან განვითარების გარკვეულ ეტაპზე. აქ შედის მოტორული განვითარების შეფერხების, სწავლის უნარის დაქვეითების, ქცევის დარღვევის, ემოციური აშლილობების და სხვა პრობლემების მქონე ბავშვები (გაგოშიძე . . . 2008:16).

არათვალსაჩინო უნარშეზღუდულობის ნიშნები: ყურადღების დეფიციტი; ჰიპერაქტივობა; იმპულსურობა; მოტორული პრობლემები; ემოციური პრობლემები; სწავლის პრობლემები; კომუნიკაცია; მეტყველება; ფიზიკური პრობლემები.

ტერმინი - სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) ბავშვი/პირი ან განსაკუთრებული საჭიროების მქონე (გსმ) ბავშვი – აღნიშნავს, რომ ბავშვი სწავლისა და განვითარების პროცესში შესაძლოა, საჭიროებდეს დამატებით მომსახურებას, მეთოდის მოდიფიკაციას, სპეციალურ დახმარებას, ინდივიდუალურ განმავითარებელ პროგრამას და ა.შ.

ინკლუზიური განათლების წარმატებით განხორციელებისათვის რამდენიმე აუცილებელი პირობის დაცვაა საჭირო, ესენია: ბავშვებისადმი კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა, ბავშვების ინდივიდუალური განსხვავებისა და საგანმანათლებლო საჭიროების მიმართ გულისხმიერი დამოკიდებულება, ყველა ბავშვისთვის ერთნაირი განვითარებისა და განათლების თანაბარი პირობების უზრუნველყოფა და თანამონაწილეობა მთლიან სააღმზრდელო საქმიანობაში.

ბავშვებისთვის კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულების, უმთავრესი ამოცანაა. როდესაც ყველა ბავშვის აკადემიური, ქცევითი და სოციალური წარმატებები საბავშვო ბაღის მთავარი ღირებულებაა, მაშინ ყველა ვინც სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში არის ჩართული - აღმზრდელები, აღსაზრდელები, ადმინისტრაცია და მშობლები ყურადღებას ამ მიზნის მიღწევისაკენ მიმართავს და შესაბამისად, საბავშვო ბაღში

თანამშრომლობის, ურთიერთგაგებისა და პატივისცემის გარემო იქმნება ინკლუზიური განათლება თავისი არსით სწორედ ასეთ დამოკიდებულებას გულისხმობს ყველა ბავშვის მიმართ და აღიარებს, რომ მიუხედავად ინდივიდუალური განსხვავებებისა სწავლისა და ბავშვის მიმართ, კეთილგანწყობილი გარემო განათლების აუცილებელი პირობაა.

აღსაზრდელებს შორის ინდივიდუალური განსხვავებების მიუხედავად, არსებობს მათი ინკლუზიური განათლების მხარდაჭერის და სწავლის სტიმულირების რამდენიმე ფაქტორი, რომლებიც ერთნაირად მნიშვნელოვანია ყველასთვის. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის ბავშვის თვითშეფასების ამაღლება, ქცევის პოზიტიური მართვა, სწავლისადმი ინტერესის გაღვივება და მოტივაციის ამაღლება.

მესამე პარაგრაფი - ადრეული ინკლუზიური განათლების მნიშვნელობა და სკოლამდელი დაწესებულების თანამშრომელთა როლი - მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის განათლების სისტემა სულ უფრო და უფრო მეტ ყურადღებას უთმობს ინკლუზიური განათლების პრინციპების დანერგვას საგანმანათლებლო დაწესებულებებში რაც შეიძლება ადრეული ასაკიდან. კარგი იქნება, თუ ინკლუზიური განათლების დანერგვა დაიწყება სკოლამდელ დაწესებულებაში, რადგან ბავშვის განვითარებაში პრობლემების დროული იდენტიფიკაცია და მის საჭიროებებზე მორგებული აღზრდა-განათლება ხელს უწყობს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვის უნარების განვითარების სტიმულირებას და სკოლისათვის მის მზაობას; ეხმარება განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის ოჯახებს.

ბალის ადმინისტრაციისა და მთლიანად მომსახურე პერსონალის პოზიტიური დამოკიდებულება ძალიან ეხმარება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მშობლებს, შესაძლებლობა ეძლევათ მარტივად გადაჭრას ბავშვის განვითარების საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემები. გარდა ამისა, ოჯახის წევრები ხედავენ, რომ ბავშვი ისეთსავე გარემოში იზრდება და სწავლობს, როგორშიც მას შემდგომშიც მოუხდება ცხოვრება. ადრეული ინკლუზია ეხმარება ასეთი ბავშვის ოჯახს იმ სტრესის დაძლევაში, რაც შეიძლება საზოგადოების მიერ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის უარყოფის და იზოლაციის შიშით იყოს განპირობებული.

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვების მომსახურებისთვის საჭირო რესურსებისა და გუნდის ორგანიზებული მუშაობის კოორდინაციისთვის მიზანშეწონილია, ბაღში გამოიყოს ერთი სპეციალისტი, რომელსაც ეცოდინება ინკლუზიური განათლების პრინციპები და დირექციასთან მჭიდრო თანამშრომლობის საფუძველზე შეძლებს სისტემატიურად უზრუნველყოს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე აღსაზრდელისთვის ადეკვატური სასწავლო-სააღმზრდელო გარემოს შექმნა.

აღმზრდელ-პედაგოგის მიერ ბავშვის განვითარებაში სირთულეების პირველადი დაფიქსირების შემდეგ ის ცვლის სწავლების სტრატეგიებსა და მიდგომას. თუ ეს მცდელობა საკმარის არ არის, დახმარებისთვის მიმართავს ინკლუზიური განათლების კოორდინატორს, რომელიც ვალდებულია, კონკრეტულ ბავშვზე განახორციელოს დაკვირვება და შეაგროვოს სხვადასხვა ინფორმაცია, რომლის საფუძველზე აღმზრდელთან და მშობელთან ერთად ისაუბრებს ბავშვის საჭიროებებზე. ერთად გადაჭრიან სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მომსახურებასთან დაკავშირებულ შემდგომ ნაბიჯებს. მისი ძირითადი ამოცანაა გუნდის შეხვედრების ორგანიზება, წარმართვა, განხილული ინფორმაციის თავმოყრა და მისი ინდივიდუალურ სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმაში ასახვა.

ჯგუფში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე აღსაზრდელის მომსახურებისას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ასევე აღმზრდელის თანამშემწეს, რომელიც, მშობელთან და სპეციალისტებთან კონსულტაციის გზით, ეხმარება აღმზრდელ-პედაგოგს აღსაზრდელის თვითმოვლის – კვებისა და ტუალეტის უნარ-ჩვევების ათვისებაში, ძილის და დასვენების

ორგანიზებაში. საჭიროების შემთხვევაში უზრუნველყოფს მის სათამაშო/სასწავლო აქტივობებში მონაწილეობასაც.

საბავშვო ბაღში მშობლის თანამონაწილეობას ინკლუზიის პროცესში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. მშობლებს შეუძლიათ ბაღის პერსონალს მიაწოდონ მაქსიმალურად ამომწურავი ინფორმაცია თავიანთი შვილების შესაძლებლობებისა და საჭიროების შესახებ. ისინი მუდმივად ესწრებიან ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის მიერ ორგანიზებულ ჯგუფურ შეხვედრებს, რომელიც ეხება მათი შვილების შეფასების შედეგების გაცნობას და უზიარებენ სპეციალისტებს საკუთარ მოლოდინებს და პრიორიტეტებს პროგრამასთან დაკავშირებით. ამრიგად, თუ სკოლამდელი დაწესებულების თანამშრომლები კარგად გააცნობიერებენ თავიანთ როლს, შეთანხმებულად ითანამშრომლებენ და აქტიურად ჩაერთვება მშობელიც, ჩვენ ნამდვილად დიდ შედეგს მივაღწევთ.

მეთხე პარაგრაფი - სკოლამდელი აღზრდის სისტემის განვითარება აჭარაში და ინკლუზიური განათლების ამჟამინდელი მდგომარეობა - აჭარაში საბავშვო ბაღები და სკოლამდელი დაწესებულებები ამოქმედდა მე-20 საუკუნის დასაწყისში. ოქტომბრის რევოლუციამდე აჭარაში სკოლამდელი აღზრდის არცერთი დაწესებულება არ არსებობდა. 1921 წლის 20 მაისს ბათუმში გაიხსნა აჭარაში პირველი საბავშვო ბაღი, რომელიც წარმოადგენდა ბათუმის მუშა-მოსამსახურეთა 300-მდე ბავშვის გამოსაკვებ პუნქტს. 1926 წელს აჭარაში საბავშვო ბაღების რიცხვმა 6-ს მიაღწია აღსაზრდელთა 450-იანი კონტინგენტით. ამ დროისათვის ცენტრალურ საბავშვო ბაღში მოქმედებდა 4 ჯგუფი – 2 ქართული, თითო – რუსული და სომხური ჯგუფები (ბაბილოძე 1958:83), უკვე 1929 წლისთვის ბაღს ყავდა 9 ჯგუფი როგორც ქართული, ისევე რუსული, სომხური და შერეული.

პირველი საბავშვო ბაგა-ბაღი აჭარაში გაიხსნა 1928 წელს ჩაქვის მეურნეობაში აქ მომუშავე მუშა-მოსამსახურეთა ბავშვებისათვის. 1932 წლისთვის აჭარაში უკვე 11 საბავშვო ბაგა-ბაღი იყო. 1930 წლიდან საბავშვო ბაგა-ბაღები იხსნება აჭარის სოფლებშიც და უკვე 1938 წლისათვის გახსნილია 96 ბაგა-ბაღი 8 100 აღსაზრდელითა და 310 აღმზრდელ-მასწავლებლით. თანდათან იზრდებოდა საბავშვო ბაღების ქსელი. 1932 წელს აჭარაში იყო 11 მუდმივმოქმედი საბავშვო ბაგა-ბაღი, 1938 წელს ფუნქციონირებდა 35 საბავშვო ბაღი, მათ შორის, 13 – სოფლად.

XX საუკუნის 30-იანი წლებიდან აჭარაში იმატა სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებათა რიცხვმა, განმტკიცდა მატერიალური ბაზები. გაუმჯობესდა კადრების მომზადების საქმეც, რასაც, პირველ ყოვლისა, ხელი შეუწყო 1935 წელს ბათუმის პედაგოგიურ სასწავლებელთან შესაბამისი განყოფილების გახსნამ. ამავე წელს ბათუმის განათლების განყოფილებასთან გაიხსნა სკოლამდელი აღზრდის მეთოდური კაბინეტი, რომლის დაარსების ინიციატორი იყო სკოლამდელი აღზრდის გამოჩენილი მუშაკი პლატონ ასათიანი (ობოლაძე 1961:93).

1945 წლიდან ბავშვთა ბაღების რიცხვმა აჭარაში 43-ს მიაღწია, აქედან ბათუმში იყო 22, ბათუმის რაიონში – 3, ქობულეთის რაიონში – 15, ქედის რაიონში – 2, ხულოს რაიონში – 1. ბათუმის საბავშვო ბაღების აღსაზრდელები ზაფხულობით იგზავნებოდნენ აგარაკებზე ქვიშხეთში, სურამსა და ქობულეთში. XX საუკუნის ბოლო ათწლეულებში აჭარაში საგრძნობლად იყო გაზრდილი საბავშვო ბაგა-ბაღების რიცხვი. ქალაქ ბათუმში მოქმედებდა 40-მდე საბავშვო ბაღი და ბაგა-ბაღი; ქობულეთის რაიონში – 43; ხელვაჩაურის რაიონში – 27; ქედისა და შუახევის რაიონებში – სამსამი, ხულოს რაიონში კი ორი (ბასილაძე 1981:50).

კვლევის შედეგად დავადგინეთ, რომ 2000 წელს საბავშვო ბაღები ექვემდებარებოდა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს, ამ დროისათვის ბაღების მდგომარეობა აჭარაში ასეთი იყო: ბათუმი - 42 ბაღი; ქობულეთი - 5; ხელვაჩაური - 4; ქედა - 2; შუახევი და ხულო 1-1. 2007 წელს, როდესაც საბავშვო ბაღები დაქვემდებარებაში გადაეცათ ქალაქებში მერიებს, ხოლო რაიონებში გამგეობებს, ბაღების მდგომარეობა აჭარაში ასეთი იყო: ბათუმი - 22 ბაღი; ქობულეთი - 9; ხელვაჩაური - 4; ქედა - 7; შუახევი და ხულო 1-1. 2015 წელს კი აჭარაში ბაღების რაოდენობა ასეთია: ბათუმი - 30; ქობულეთი - 19; ქედა - 12; ხულო - 8; ხელვაჩაური - 7; შუახევი - 5.

კვლევის შედეგად ბაღებში ბავშვთა რაოდენობა წლების მიხედვით ასეთი აღმოჩნდა: 2000 წელი - ბათუმი - 4060; ხელვაჩაური - 430; ქობულეთი - 228; ხულო - 63; ქედა - 55; შუახევი - 37.

#	ქალაქი	ფსიქოლოგი	ლოგოპედი	სპეც. მასწ.	ინკლ. განათ. კოორდ.	არცერთი
1.	ბათუმი	28	28	1	1	0
2.	ქობულეთი	0	14	1	0	4
3.	ხელვაჩაური	7	7	7	0	0
4.	ქედა	3	7	0	0	0
5.	შუახევი	2	2	1	0	2
6.	ხულო	0	0	0	0	8

2007 წელი - ბათუმი - 2390; ხელვაჩაური - 525; ქობულეთი - 316; ქედა - 205; ხულო - 77; შუახევი - 47, ხოლო 2015 წელი - ბათუმი - 7111; ქობულეთი - 1934; ქედა - 542; ხელვაჩაური - 819; ხულო - 305; შუახევი - 203.

ბაღებში

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვთა რაოდენობა აღმოჩნდა შემდეგი: ბათუმი - 69; ხელვაჩაური - 26; ქობულეთი - 15; ქედა - 9; შუახევი - 5; ხულო-2. კვლევამ დაადგინა, რომ ძირითადად ბავშვებში ჭარბობს გონებრივი ჩამორჩენა, ცერებრული დამბლა, მცირე რაოდენობით ჰიპერაქტიურობის, დაუნისა და აუტიზმის სინდრომები.

სკოლამდელი დაწესებულებების დიდი ნაწილი ნაწილობრივ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებისათვის, მცირე ნაწილი საერთოდ არ არის ადაპტირებული და მხოლოდ ერთეული ბავშვი არის სრულად ადაპტირებული.

აღმზრდელთა უმეტესობა აღნიშნავს, რომ სკოლამდელი დაწესებულების სასწავლო-სააღმზრდელი პროგრამაში გათვალისწინებული უნდა იყოს აღსაზრდელის საჭიროება. მათი აზრით საჭირო არის ბავშვის შესაძლებლობებს შეესაბამოდეს აქტივობები, ბავშვი თავს არ უნდა გრძნობდეს გარიყულად, საჭიროა დამატებითი რესურსები და ბავშვის ინტერესების გათვალისწინება.

ინკლუზიური განათლების განხორციელების მიზნით სკოლამდელ დაწესებულებაში ხელის შემშლელი ძირითადად არის მოუწყობელი ინფრასტრუქტურა, რაც ბაღებში არ არის აღმზრდელები გადამზადებული ინკლუზიურ განათლებაში, რაც მთავარია შშმ ბავშვის მშობლების ნაკლებად ინფორმირებულობა. ინკლუზიური განათლების განხორციელებისათვის მნიშვნელოვანია დამხმარე სპეციალისტების როლიც, რომლებიც ძირითად აღმზრდელებთან ერთად მუშაობენ, ისეთი როგორც არის სპეციალური მასწავლებელი, ფსიქოლოგი, ენისა და მეტყველების სპეციალისტი, ოკუპაციური თერაპევტი, ფიზიკური თერაპევტი. ეფექტური გუნდური მუშაობა წარმატებული ინკლუზიური განათლების საფუძველია. გუნდური მუშაობა ასევე გულისხმობს ბავშვის მშობლის ჩართულობასაც.

სკოლამდელ დაწესებულების უმეტესობას ჰყავს დამხმარე სპეციალისტები, მონაცემები ასეთია:

ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ სკოლამდელ დაწესებულებათა რაოდენობა ასე გადანაწილდა: ბათუმი 18, ქობულეთი - 16, ქედა - 9, ხელვაჩაური - 6, შუახევი - 4. ხულო - 0. კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ინკლუზიური განათლების მხრივ არ არის კარგი მდგომარეობა აჭარაში, რაც ბაღებში ჯერ კიდევ არ აქვთ მათთვის ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელი გეგმა შედგენილი, სსსმ ბავშვები ნაკლებად ჰყავთ ჩართული სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესში.

მეხუთე პარაგრაფი - სკოლამდელი განათლება, როგორც აღსაზრდელთა სკოლისათვის მომზადების საშუალება - სკოლამდელი ასაკი უმნიშვნელოვანესი პერიოდია ბავშვის განვითარებაში. ამ დროს ყალიბდება ყველა ის ძირითადი უნარი, რომელსაც შემდგომ ბავშვი იყენებს, როგორც სკოლაში, ასევე, ზოგადად, მთელი ცხოვრების განმავლობაში. საქართველოში სკოლამდელი განათლების ახალი მოდელის ორგანიზება საშუალებას აძლევს სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებს ხელი შეუწყონ ბავშვების მრავალმხრივ და სრულფასოვან განვითარებას. ადრეულ ასაკში მიღებული ხარისხიანი განათლება დაეხმარება ბავშვებს იყენონ უფრო წარმატებულად განათლების შემდეგ ეტაპებზე. ხარისხიანი სკოლამდელი აღზრდა არის საფუძველი, რომელსაც უნდა დაეყრდნოს განათლების შემდგომი ეტაპი.

საქართველოში დღეისათვის დანერგილია სასკოლო მზაობის პროგრამა. სასკოლო მზაობის პროგრამა „თ ა მ ა შ ი“ ხელს უწყობს ბავშვების ადრეული ასაკის სწავლისა და განვითარების სტანდარტებით განსაზღვრული ხუთივე სფეროს შედეგების მიღწევას თითოეული ბავშვის უნიკალურობის გათვალისწინებით. სასკოლო მზაობის პროგრამა შესაძლებლობას აძლევს ბავშვებს, იმოქმედონ საკუთარი ინტერესების მიხედვით, ისწავლონ ხალისით, გაერთონ და გაუმკლავდნენ ახალ გამოწვევებს. პროგრამა ხელს უწყობს ბავშვის აზროვნებისა და თანამშრომლობის უნარის, ურთიერთპატივისცემის გრძნობის განვითარებას, აგრეთვე სხვების, საკუთარი თავის, კულტურის და გარემოს მიმართ პატივისცემის ჩამოყალიბებას. პროგრამა ჯგუფში სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესს უძღვებიან აღმზრდელი და აღმზრდელის თანაშემწე.

განვითარების ყველა სფეროში ბავშვების სრული პოტენციალის გამოვლენისთვის უმნიშვნელოვანესია უზრუნველყოფილი იყოს მათი საჭიროებებისადმი, ინტერესებისა და შესაძლებლობებისადმი მორგებული გარემო და სასწავლო პრაქტიკა, რომელიც ითვალისწინებს ბავშვების ოჯახურ, კულტურულ და ინდივიდუალურ თავისებურებებს. აღმზრდელ-პედაგოგი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეძლებს ეფექტურად შეუწყოს ხელი ბავშვების სწავლასა და განვითარებას, მოტივაციასა და ჩართულობას, თუ მოერგება მათ ინდივიდუალურ განსხვავებებს.

თავი II: ადრეული განვითარება, განვითარების დარღვევები და მათთან მუშაობის სტრატეგიები სკოლამდელ დაწესებულებებში

პირველი პარაგრაფი - ადრეული განვითარების თავისებურებები - ბავშვის განვითარების თავისებურებები ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ადრეული და სკოლადელი აღზრდის და განათლების დაწესებულების თანამშრომლებისათვის. ამ ნაწილში გავცნობით განვითარების თეორიების იმ მახასიათებლებს, რომლებიც აუცილებელია მათთვის, როგორც პროფესიონალებისათვის. განვითარების თეორიების შესწავლა ბავშვებთან, მათ მშობლებთან და კოლეგებთან მუშაობის დროს დაეხმარება.

მკვლევრები, ჩვეულებრივ, ბავშვის განვითარებას ყოფენ ხუთ პერიოდად (მუცლადყოფნის პერიოდი, ჩვილობა და ფეხის ადგმა, ადრეული ბავშვობა, შუა ბავშვობა და მოზარდობა), რომელთაგან თითოეულს ახალი შესაძლებლობები და მოლოდინები მოაქვს და თეორიათა უმრავლესობაში მნიშვნელოვანი ცვლილებებისა და გარდატეხების სახით წარმოგვიდგება.

ფსიქო-სოციალური განვითარების თეორიები. ფსიქოლოგი ერიკ ერიკსონი თვლიდა, რომ საკუთარი თავის და სხვა პიროვნებების შესახებ ადამიანთა შეხედულებები მთელი ცხოვრების მანძილზე მნიშვნელოვნად იცვლება. ერიკსონის ადამიანის განვითარების კლასიკური თეორია მოიცავს რვა ფსიქო-სოციალურ სტადიას, თითოეული სტადია მოიცავს განვითარების ამოცანას ანუ კრიზისს, რომელიც ადამიანმა უნდა გადაჭრას. მის მიერ შემოთავაზებული რვავე ფსიქო-სოციალური სტადიის ყოველი საფეხური მნიშვნელოვანია, მაგრამ უფრო ვრცლად შევხებით იმ საფეხურს, რომელიც სკოლამდელ ასაკში ყველაზე მეტად გამოიყენება:

ინიციატივა დანაშაულის გრძობის წინააღმდეგ (3-5 წლის ასაკი). სკოლამდელი ასაკის ბავშვებს დამოუკიდებლად თანდათანობით უფრო მეტი ამოცანის შესრულება შეუძლიათ, ზოგჯერ იმასაც ცდილობენ, რაც მათ შესაძლებლობებს აღემატება. მშობლები და ბაღის აღმზრდელები ბავშვების მცდელობებს თუ წაახალისებენ და, ამავე დროს, მათ რეალისტური და შესაფერისი არჩევანის გაკეთებაში დაეხმარებიან, ბავშვებს უვითარდებათ ინიციატივის გრძობა - საქმიანობების დამოუკიდებლად დაგეგმვის და შესრულების უნარი. ამდენად, ეს კარგად უნდა გავითავისოთ სსსმ ბავშვებთან ურთიერთობისას. წინააღმდეგ შემთხვევაში - ბავშვებს საკუთარი მოთხოვნილებების და სურვილების მიმართ დანაშაულის გრძობა უჩნდებათ, რაც არასასურველ შედეგს მოგვითქვანს.

კოგნიტური განვითარების თეორია. სწავლების უმნიშვნელოვანესი მიზანი ბავშვის კოგნიტური განვითარების ხელშეწყობაა, რაც გულისხმობს ბავშვის აზროვნების, შემეცნებითი და ინტელექტუალური შესაძლებლობების განვითარებას, ბავშვები ცოდნას სამყაროში ქმედებებისა და კვლევის გზით აგროვებენ. პიაჟეს თეორიის მიხედვით ტვინის განვითარებასა და გამოცდილების გამდიდრებასთან ერთად ბავშვები გაივლიან განვითარების ოთხ ვრცელ საფეხურს, ესენია: **სენსო-მოტორული; წინაოპერაციული ანუ ოპერაციებამდელი; კონკრეტულ ოპერაციათა და ფორმალურ ოპერაციათა სტადიები**, რომლებიც ხარისხობრივად განსხვავებული აზროვნებით ხასიათდება. აქაც განვიხილავთ აღმზრდელ-პედაგოგებისათვის აუცილებელ სტადიას.

პრეოპერაციული სტადია (2-დან 7 წლამდე). ამ სტადიაში ბავშვთა ენობრივი უნარები საოცარი სისწრაფით ვითარდება, ბავშვებს შეუძლიათ გამოხატონ თავიანთი აზრები და ენის საშუალებით მიიღონ ინფორმაცია, რაც ადრე მათთვის შეუძლებელი იყო. ამის მიუხედავად, პრეოპერაციულ სტადიაში ბავშვთა აზროვნების უნარი საოცრად პრიმიტიული რჩება. პიაჟეს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი აღმოჩენა ის იყო, რომ პატარა ბავშვებს არ ესმით კონსერვაციის (შენარჩუნების) პრინციპები.

მაგალითი: 5 წლის ქეთის ვაჩვენეთ ორი ერთნაირი, განიერი და დაბალი ჭიქა, რომლებშიც ერთი და იგივე რაოდენობის წყალი ესხა. როცა ვკითხეთ, ორივე ჭიქაში ერთი და იმავე რაოდენობის წყალი თუ არის, დარწმუნებით გვიპასუხ „დიახ“. შემდეგ მეორე ჭიქიდან წყალი მესამე, უფრო მაღალ და ვიწრო ჭიქაში გადავასხით. ამჯერად ქეთიმ ჩათვალა, რომ მესამე ჭიქაში უფრო მეტი წყალი იყო ჩასხმული. ქეთის პასუხიდან ჩანს, რომ მას კონსერვაციის პრინციპები არ ესმის - იგი ვერ ხვდება, რომ, რადგან წყალი არც დაგვიმატებია და არც მოგვიკლია, მისი რაოდენობა პირველ და მესამე ჭიქაში თანაბარი უნდა იყოს. ქეთი ყურადღებას აქცევს მხოლოდ ერთ ასპექტს (ჭიქის სიმაღლეს) და ყველაფერს სხვას (მაგალითად, იმ ფაქტს, რომ წყალი არც დაგვიმატებია და არც მოგვიკლია) იგნორირებას უკეთებს. პრეოპერაციულ სტადიაში მყოფ ბავშვს სჯერა, რომ მთლიანი ნამცხვარი უფრო მეტია, ვიდრე 8 ნაჭრად დაჭრილი იმავე ზომისა.

პრეოპერაციული აზროვნება ხასიათდება რამდენიმე თავისებურებით, რითაც შეგვიძლია ავხსნათ, თუ რატომ უშვებენ ბავშვები მსგავს შეცდომებს. ერთ-ერთი თვისებაა **ცენტრაცია** - ყურადღების გამახვილება სიტუაციის მხოლოდ ერთ, ყველაზე ნათელ და ადვილად აღსაქმელ ასპექტზე და სხვა დანარჩენი ასპექტების იგნორირება.

მეორე თავისებურება - სკოლამდელი ასაკის ბავშვებს არა აქვთ **ტრანსფორმაციის გაგების** ანუ ერთი მდგომარეობიდან მეორეში გადასვლის პროცესის გონებაში ასახვის და აღბეჭდვის უნარი. მათ არ შეუძლიათ, გონებაში აღბეჭდონ მეორე ჭიქიდან მესამეში გადასხმის პროცესი; ისინი მესამე ჭიქას აღიქვამენ, როგორც სრულიად ახალს და განსხვავებულს.

ბიჰევიორიზმს საფუძველი ჩაუყარა ფსიქოლოგ ჯონ უოტსონის შრომებმა, რომლებშიც უშუალოდ დასაკვირვებელი მოვლენებია - სტიმულები და რეაქციები. მისი აზრით განპირობებულობა არის დასწავლის ტიპი, როდესაც კავშირი მყარდება სტიმულსა და რეაქციას შორის. მაგ.: აღმზრდელ-პედაგოგის სიტყვები: „გამოდი, ავაწყოთ პირამიდა“ არის სტიმული,

რომელზეც აღსაზრდელის მხრიდან საპასუხო რეაქცია ის არის, რომ გამოდის პირამიდის ასაწყობად.

უოტსონს სურდა გაეგო, შესაძლებელი იყო თუ არა კლასიკური განპირობებულობის გამოყენება ბავშვის ქცევასთან მიმართებაში. თავის ისტორიულ ექსპერიმენტში მან 11 თვის ალბერტს ასწავლა ნეიტრალური სტიმულის - რბილი თეთრი ვირთხის შიში, რომლის გამოჩენას თან მკვეთრი, მჭახე ხმა სდევდა. ეს ხმა ბუნებრივად აშინებდა პატარას. თუ დასაწყისში პატარა ფუმფულა ვირთხისაკენ ხელს იწვდიდა, შემდეგ მისი დანახვისთანავე თავს აბრუნებდა და ტირილს იწყებდა. **უოტსონმა დაასკვნა**, რომ განვითარებაში მთავარ როლს გარემო ასრულებს. დროთა განმავლობაში გარემო ხელს უწყობს ადამიანის ხასიათის და ქცევის თავისებურებების ჩამოყალიბებას. აღმზრდელ-მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს, რომ ბავშვის წარსული და აწმყო, მისი გარემო მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ბავშვის ქცევაზე.

ვიგოტსკის სოციალურული თეორია. ბავშვის განვითარების სფეროში განსაკუთრებული ადგილი დაეთმო ბავშვის ცხოვრების კულტურული გარემოს კვლევებს.

ვიგოტსკიმ გამოყო განვითარების უახლოესი ზონა, რომელიც გულისხმობს იმ ამოცანათა და მოქმედებათა მრავალფეროვნებას, რომელთა შესრულება ბავშვს არ შეუძლია დამოუკიდებლად, მაგრამ შეუძლია მოზრდილი ადამიანების, ან უფრო კომპეტენტური თანატოლების დახმარებით. ის განასხვავებს ბავშვის განვითარების არსებულ და პოტენციური განვითარების დონეებს. არსებული დონე გულისხმობს იმ ამოცანების ზედა ზღვარს, რომელთა შესრულება ბავშვს დამოუკიდებლად, სხვების დაუხმარებლად შეუძლია. განვითარების პოტენციურ დონეში კი იგულისხმობა იმ ამოცანათა/მოქმედებათა ზედა ზღვარი, რომელთა შესრულება ბავშვს უფრო კომპეტენტური ადამიანის დახმარებით შეუძლია. განვითარების უახლოესი ზონა არის მანძილი ბავშვის რეალური განვითარების დონესა (ამოცანების დამოუკიდებლად გადაჭრის უნარი - „მე თვითონ“) და პოტენციური განვითარების დონეს (ამოცანების სხვების დახმარებით გადაჭრის უნარი) შორის. ბავშვის უახლოესი განვითარების ზონა მოიცავს სწავლის და პრობლემების გადაჭრის უნარებს, რომლებიც მხოლოდ ახლა იწყებს აღმოცენებას და განვითარებას. რა თქმა უნდა, დროთა განმავლობაში ყოველი ბავშვის უახლოესი განვითარების ზონა იცვლება; ბავშვი გარკვეულ ამოცანებს/მოქმედებებს ეუფლება და უფრო რთული დავალებების შესასრულებლად არის მზად.

გარემოსა და გენეტიკის გავლენა განვითარებაზე. ბავშვის ადრეული განვითარება არის საფუძველი, რომელზეც შემდეგ საზოგადოებისთვის ჯანსაღი პიროვნება იზრდება. ბავშვის ინდივიდუალური თავისებურებები ყალიბდება მემკვიდრეობისა და გარეგანი ზემოქმედებით შემენილი მონაცემების საფუძველზე. პიროვნების ფორმირებისათვის, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აუცილებელია გენეტიკური და გარემო ფაქტორი. ინტელექტის, ტემპერამენტის, ვერბალური შესაძლებლობის, კომუნიკაბელურობისა და სხვა მახასიათებლების ჩამოსაყალიბებლად უფრო მეტი მნიშვნელობა გენეტიკურ ფაქტორს აქვს, ხოლო გარემო ფაქტორები - ღირებულების, იდეალებისა თუ მრწამსის ფორმირებას განაპირობებენ.

კვლევები და დაკვირვებები გვიჩვენებს, რომ ორივე ფაქტორი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პიროვნების ფორმირებაში. საერთოდ არ შეიძლება ლაპარაკი გარემოს ფაქტორზე მემკვიდრეობის გარეშე და მემკვიდრეობაზე - გარემოს გარეშე. ეს ფაქტორები ერთმანეთს გულისხმობენ და განაპირობებენ. მაგალითად, წყნარი, მოსიყვარულე ჩვილი მშობლებში საგრძნობლად განსხვავებულ რეაქციას იწვევს, ვიდრე ფიცი ან გუჩათხრობილი. ასევე, ჩუმ და პასიურ ბავშვზე ოჯახი, ბაღი და სკოლა სრულიად განსხვავებულად რეაგირებს და, მამასადაამე, სხვადასხვა გარემოს უქმნის.

ამდენად, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულების თანამშრომლებმა აუცილებლად უნდა იცოდნენ ბავშვის განვითარების თავისებურებები, რათა სწორად განისაზღვროს ის ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ ბავშვის ყოველდღიურ

ცხოვრებაზე. განვითარების ხსენებული თავისებურებები მათ შეადგენენ, სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესი სწორად მოარგოს ბავშვის საჭიროებებს.

მეორე პარაგრაფი - გონებრივი განვითარების დარღვევისა და ცერებრალური დამბლის მქონე ბავშვებთან მუშაობის სტრატეგიები - გონებრივი განვითარების დარღვევა (გონებრივი ჩამორჩენა) ფსიქიკური განვითარების დარღვევის ერთ-ერთი ფორმაა. ეს აღმოცენდება ადამიანის სიცოცხლის ადრეულ ასაკში და მთელი ცხოვრების განმავლობაში უარყოფით გავლენას ახდენს მის ფსიქიკურ განვითარებასა და ჩვევების ჩამოყალიბებაზე. ის ხასიათდება ინტელექტის ნორმაზე დაბალი მაჩვენებლით და ყოველდღიური უნარ-ჩვევების შეზღუდვით. გონებრივი ჩამორჩენილობა განისაზღვრება 2 კრიტერიუმით: პიროვნების ინტელექტის დონე და ადაპტაციური ფუნქციონირების ხარისხის მაჩვენებელი.

პიროვნების ინტელექტის დონე პიროვნების გონებრივი შესაძლებლობების ციფრობრივ მაჩვენებელ - IQ კოეფიციენტს იძლევა; ნორმალური IQ 90-110-ის ფარგლებშია; 80-89 - ნორმის ქვედა ზღვარია, 70-79 - მოსაზღვრე მდგომარეობა. ჩამორჩენილობის შესახებ მსჯელობა შესაძლებელია მაშინ, როდესაც IQ - 70-ზე დაბალია.

ადაპტაციური ფუნქციონირების ხარისხის მაჩვენებლით განისაზღვრება, თუ რამდენად შეუძლია პიროვნებას, შეასრულოს ყოველდღიური ცხოვრებისათვის საჭირო მოქმედებები - კომუნიკაცია, თვითმომსახურება, სოციალური უნარ-ჩვევები, სწავლა, მუშაობა, დასვენება, საოჯახო საქმიანობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ გონებრივი განვითარების დარღვევის მქონე ბავშვებისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია მათ მიმართ სხვების დამოკიდებულება. სიტბოს, სიყვარულს და კეთილგანწყობას თუ ვერ გრძნობენ, ამაზე ისინი ძალიან მწვავედ რეაგირებენ.

ბავშვი უკეთ სწავლობს და ითვისებს ჩვევებს, თუ აღმზრდელ-პედაგოგი: პრაქტიკულად, მოქმედებაში აჩვენებს აღმზრდელი-პედაგოგი, რას ითხოვს მისგან. ბავშვმა უნდა უყუროს, რას აკეთებს და როგორ. ყოველ მის მოქმედებას თან უნდა ახლდეს მშვიდი ტონით და მკაფიო გამოთქმული სიტყვიერი განმარტება. მოქმედება უნდა დაიყოს პატარ-პატარა, თანმიმდევრულ ნაბიჯებად.

გონებრივი ჩამორჩენილობის მქონე ბავშვს ათვისებული ჩვევების და გარკვეული ცოდნის შეძენის შემთხვევაშიც ესაჭიროება შეხსენება და მიმართულების მიცემა. სასურველია სტიმული და კარნახი. დიდი მნიშვნელობა აქვს გამეორებას, მაგრამ ეს ძალით არ უნდა ხდებოდეს. ბავშვს უნდა აინტერესებდეს, რას აკეთებს და უხაროდეს, რომ რაღაც წარმატებას მიაღწია.

ცერებრალური დამბლა. ამ დაავადებას თავის ტვინის დაზიანება იწვევს, რომელიც ადრეულ ასაკში ვლინდება და ახასიათებს მოძრაობების შეზღუდვა - დამბლა, კუნთების სისუსტე, კოორდინაციის დარღვევა, უნებლიე მოძრაობები. ცერებრალური დამბლის დროს თავის ტვინში არსებული დაზიანებები აისახება კიდურების, თავის, კისრის ან კუნთების ნორმალური აქტიურობის დარღვევაში. ცერებრალური დამბლით დაავადებული ბავშვები ხშირად ტოვებენ ინტელექტუალურად შეზღუდულის შთაბეჭდილებას, რაც სინამდვილეს ყოველთვის არ შეესაბამება. დაავადება არ გადადის მემკვიდრეობით, არ პროგრესირებს და არის სტატიური.

დახმარება იწყება დაბადების პირველივე თვეებიდან, როცა გამოვლინდება ბავშვის მოტორული ფუნქციების დეფიციტი. სამედიცინო დახმარება გულისხმობს მედიკამენტურ მკურნალობას და ფიზიკურ თერაპიას - სპეციალურ ფიზიკურ სავარჯიშოებს, ბავშვის მოტორული ფუნქციის დეფექტების გათვალისწინებით. ფიზიკური თერაპევტი ასწავლის, ჯდომას, დგომას, სიარულს, კიბეზე ასვლა-ჩასვლას, მძიმე შემთხვევაში ეტლის გამოყენებას.

დიდი დახმარებაა ჩვევების (ოკუპაციური) თერაპია, რომლის მიზანია ბავშვის მიერ ყოველდღიური თვითმომსახურების, საგნების გამოყენების ჩვევების ათვისება. ადრეული ასაკიდანვე სპეციალური სავარჯიშოების სისტემით ასწავლიან საგნების გამოყენებას, ჩაცმას, ჭამას, ფანქრის, მაკრატლის ხმარებას, დაბანას, კბილების გახეხვას, საგნების, ფერების,

ფორმების, ტექსტურის გარჩევას. ამ თერაპიის მიზანი ბავშვის მაქსიმალური სენსომოტორული სტიმულაციაა.

მეტყველების პრობლემების შემთხვევაში უნდა მივმართოთ მეტყველების თერაპევტს (ლოგოპედი). იგი ბავშვს ეხმარება სამეტყველო აპარატის სპეციალური მასაჟებით, სავარჯიშოებით, ასწავლის სუნთქვის რეგულაციას, ახალი სიტყვების წარმოთქმას, წინადადების აგებას, აუმჯობესებს მოსმენის უნარს.

მესამე პარაგრაფი - ყურადღების დეფიციტის, ჰიპერაქტიურობისა და დაუნის სინდრომებისა და აუტიზმის სპექტრის მქონე ბავშვები, მუშაობის სტრატეგიები - ყურადღების დეფიციტისა და ჰიპერაქტიურობის სინდრომი - ADHD, წარმოადგენს ცენტრალური ნერვული სისტემის ფუნქციონირების შეზღუდვის, ანუ ნეირობიოლოგიური დარღვევით გამოწვეული სიმპტომების ერთობლიობას. იგი მოიცავს: ყურადღების კონცენტრაციის დეფიციტს (უყურადღებობა, გონებაგაფანტულობა); იმპულსურობას (უნებლიე ქცევის შეჩერებისა და გაკონტროლების სირთულე); ჰიპერაქტიურობას (მოტორული მოუსვენრობა, მოძრაობათა სიჭარბე), რასაც ხშირად ერთვის ემოციური მოუმწიფებლობა, აგრესიულობა და სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში წარუმატებლობა. თუ ბავშვს, ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებაში, აქვს ათვისების, თანატოლებთან და აღმზრდელ-პედაგოგებთან ურთიერთობის პრობლემები, განმავითარებელ ოთახში ვერ ახერხებს კონცენტრაციას, არ ასრულებს და თავს არიდებს სამუშაოს, შესაძლოა, მას ჰქონდეს ყურადღების დეფიციტის და ჰიპერაქტიურობის სინდრომი ADHD.

ADHD-ს სინდრომში ერთიანდება 2 ჯგუფი: ყურადღების დეფიციტით ჰიპერაქტიურობის გარეშე (აპათიური, მეოცნებე, ინერტული, მოდუნებული, ზანტი, მორცხვი ბავშვები) და ყურადღების დეფიციტით, ჰიპერაქტიურობით და იმპულსურობით (იმპულსურები, ზედმეტად აქტიურები, მოუსვენრები აგრესიული ქცევით).

ადრეულ ასაკში ჰიპერაქტიურობის ერთ-ერთი ნიშანია დედაზე ზედმეტი მიჯაჭვულობა და უცხო ადამიანების მიმართ შიში. ბავშვები ვერ ეწყობიან სტუმრებს და გაურბიან მათ. არ უყვართ, როცა უცხო ადამიანები ეფერებიან. ამასთან, დედაზეც იწყებენ ეჭვიანობას, თუ სხვა ბავშვისკენ წარმართავს ყურადღებას და ეფერება მას. იმის მიუხედავად, რომ ჰიპერაქტიური ბავშვები ინტელექტუალურად საკმაოდ განვითარებული არიან, არაადეკვატურად დაბალი თვითშეფასებით ხასიათდებიან. ეს, ალბათ, ბუნებრივიცაა, რადგანაც ისინი, თავიანთი ქცევიდან გამომდინარე, გარშემომყოფთაგან მხოლოდ უარყოფით შეფასებებს იმსახურებენ. თვითშეფასება კი, როგორც ცნობილია, შეფასებითი ურთიერთობების საფუძველზე ყალიბდება.

რეკომენდაციები ჰიპერაქტიური ბავშვის ქცევის სამართავად: მიიღეთ ბავშვი ისეთი, როგორიც არის. ჩვენი მცდელობა, ცელქი და მოუსვენარი ბავშვი მშვიდ არსებად გადავაქციოთ, შეიძლება სრული მარცხით დამთავრდეს. მოძრაობითი აქტიუობა ჰიპერაქტიური ბავშვის ბუნებრივი მოთხოვნილებაა და თუ ჩვენ მას ამას ავუკრძალავთ, შეიძლება მისი განვითარება შეფერხდეს;

არ შეეცადოთ ბავშვის მართვას ყვირილით და ძალის გამოყენებით. ყურადღებით მოეკიდეთ დღის რეჟიმს. ბავშვის ფსიქიკა საჭიროებს სრულფასოვან დასვენებას. შეადგინეთ დღის რეჟიმი და შეეცადეთ, დააცვივნოთ ის ბავშვს. პატარა ერთსა და იმავე დროს უნდა დგებოდეს, ჭამდეს, იძინებდეს და ა. შ. თანმიმდევრობის დაცვა დადებითად მოქმედებს ქცევაზე, აწესრიგებს ბავშვის ნერვულ სისტემას. დღის რეჟიმს ბავშვი სახლშიც უნდა იცავდეს, ამდენად აღმზრდელ-პედაგოგმა რეკომენდაცია უნდა მისცეს მშობლებს, სცადონ, ისე დაგეგმონ დღე, რომ ბავშვმა რაც შეიძლება ცოტა ხანს უყუროს ტელევიზორს და ნაკლებად იჯდეს კომპიუტერთან.

ბავშვთან ურთიერთობაში გამოიყენეთ „პოზიტიური მოდელი“ – შეაქეთ და წაახალისეთ კარგი ქცევისთვის, შეამცირეთ შენიშვნები. შექების და წახალისების გარეშე ბავშვის ქცევა ვერ გაუმჯობესდება. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ბავშვის წარმატებები, რაც მას საკუთარი ძალების რწმენას შეჰმატებს. მოერიდეთ სიტყვების - „არა“, „არ შეიძლება“ და სხვა გამოყენებას.

დაუნის სინდრომი. დაუნის სინდრომი ქრომოსომული დაავადებაა, რომლის მიზეზსაც მშობლების სასქესო უჯრედების გაყოფის პროცესში წარმოშობილი დარღვევა წარმოადგენს. ამის შედეგად ნაყოფის უჯრედებში 46-ის ნაცვლად 47 ქრომოსომა ხვდება. სწორედ ეს ზედმეტი ქრომოსომა განაპირობებს დაუნის სინდრომისთვის დამახასიათებელ სპეციფიურ ფიზიკურ ნიშნებს (სახის ბრტყელი პროფილი, მოკლე კისერი, პირის ზომასთან შედარებით დიდი ენა და სხვა), ინტელექტუალური განვითარების შეფერხებას და, ზოგიერთ შემთხვევაში, ჯანმრთელობის პრობლემებს (გულის თანდაყოლილი მანკი, საჭმლის მომნელებელი სისტემის, მხედველობის, სმენის დარღვევები და სხვა).

როგორ დავეხმაროთ განვითარებაში დაუნის სინდრომის მქონე ბავშვს? მათთან მუშაობას ადრეული ასაკიდან იწყებენ. აუცილებელია აღსაზრდელთა ფსიქოლოგიური შეფასება, ძლიერი მხარეებისა და საჭიროებების გამოვლენა. ეფექტური შედეგი მოაქვს ბავშვთან სხვადასხვა სპეციალისტის - ფსიქოლოგის, მეტყველების თერაპევტის, ოკუპაციური თერაპევტის და ა.შ. მუშაობას.

დაუნის სინდრომის მქონე ბავშვები გულკეთილები, მეგობრულები, კეთილგანწყობილები არიან. მათ აქვთ განსხვავებული ემოციები, მოსწონთ მეგობრული დამოკიდებულება და სწყინთ, როცა უარყოფენ, აბრაზებენ ან ცუდად ექცევიან.

დაუნის სინდრომის მქონე ბავშვების დახმარება. რა არის მთავარი, ასეთ ბავშვებს დახმარება რომ გაეწიოს? „მთავარია, სიყვარული არ მოაკლოთ და შემდეგ სხვა დანარჩენი“, - გვირჩევენ დაუნის სინდრომის ასოციაციის წევრები. პროგრესი, შესაძლოა, ნელა მიმდინარეობდეს. ზოგმა ბავშვმა, შეიძლება, პირველი სიტყვები ორი-სამი წლის ასაკამდე ვერ წარმოთქვას. ზოგჯერ იმის გამო, რომ ლაპარაკი უჭირთ, ბავშვები ტირილს იწყებენ ან ცუდ ხასიათზე დგებიან. ამის მიუხედავად, აღზრდელ-პედაგოგებმა აზრის გამოხატვა უნდა ასწავლონ მარტივი ქსეტებით და თვალსაჩინო დამხმარე საშუალებებით. ამგვარად, ბავშვი შეძლებს - „დალევა“, „ჭამა“, „ძილი“, „დამთავრება“, „მეტი“ და სხვა აუცილებელი სიტყვების წარმოქმას.

აუტიზმი. აუტიზმი თავის ტვინის განვითარების ნეირობიოლოგიური დარღვევის შედეგია, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ბავშვის ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის დამყარების, სოციალური ურთიერთობების ჩამოყალიბებისა და გონებრივი განვითარების პროცესებზე. პირველად აუტიზმი 1943 წელს აღწერა ლეო კანერმა ადრეული ბავშვობის აუტიზმის სახელწოდებით. იგი გამოყოფდა აუტიზმისათვის დამახასიათებელ შემდეგ ნიშნებს: სოციალური ურთიერთობის დამყარების სირთულე; კომუნიკაციის მიზნით მეტყველების გამოყენების პრობლემა; ცვლილებებისადმი ძლიერი რეზისტენტობა; საგნებით გატაცება; ამ მახასიათებლების გამომჟღავნება 30 თვის ასაკამდე. აუტიზმის სიმპტომები, ჩვეულებრივ, თავს იჩენს ბავშვის ცხოვრების პირველი სამი წლის განმავლობაში და თან სდევს მას მთელი ცხოვრების მანძილზე. საყურადღებოა, რომ შემთხვევათა 20%-ში მშობლები აღნიშნავენ ნორმალურ განვითარებას პირველი ორი წლის განმავლობაში.

გამოვლინების ხარისხის მიხედვით აუტიზმი მრავალფეროვანია. ყველაზე ძლიერ ფორმას ახასიათებს: უჭირს გარემოსთან კონტაქტი; არ შეუძლია თანატოლებთან და უფროსებთან ურთიერთობის დამყარება; არ შეუძლია ინტერესების, ემოციის გაზიარება; ახასიათებს განმეორებადი, უჩვეულო, თვითდამაზიანებელი და აგრესიული ქცევა. ყველაზე სუსტი ფორმა აქვს პიროვნულ აშლილობას, დასწავლის უნარის დარღვევას.

აუტიზმის მქონე ბავშვებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს სწავლებისა და განვითარებისათვის ადეკვატურად შერჩეულ ინდივიდუალურ პროგრამებს, რომელშიც გათვალისწინებული უნდა იყოს ურთიერთობის, სოციალური დასწავლის, ქცევისა და ყოველდღიური ცხოვრების ჩვევების გასაუმჯობესებელი მეთოდები. ეს უნდა მიმდინარეობდეს ძლიერ სტრუქტურირებულ და კარგად ორგანიზებულ სასწავლო-განმავითარებელ გარემოში.

ბავშვი უნდა სწავლობდეს და ვითარდებოდეს მის ძლიერ და სუსტ მხარეებზე მორგებული ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმით და ინდივიდუალიზებული სასწავლო-განმავითარებელი პროგრამით. ბაღის ოთახი ისე უნდა მოეწყოს, რომ ხელს უწყობდეს პროგრამის რეალიზებას. როდესაც აუტიზმის მქონე ბავშვებს ინფორმაცია მიეწოდებათ როგორც სიტყვიერად, ისე ვიზუალურად, ისინი მასალას უკეთ ითვისებენ და ნაკლებად იბნევიან. ასევე, მნიშვნელოვანია ჩვეულებრივი განვითარების მქონე თანატოლებთან ურთიერთობა, რადგან თანატოლები იძლევიან საუბრის, სოციალური და ქცევის ჩვევების მაგალითებს.

თავი III: განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვებთან ინდივიდუალური მუშაობა

პირველი პარაგრაფი - ინდივიდუალური მიდგომისა და გარემოს მოწყობის მეთოდები - დღეისათვის ბაგა-ბაღებში თანდათან მატულობს განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვთა რაოდენობა. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, მათი მრავალფეროვნების აღმოჩენას და აღიარებას, დაცვას და ხელშეწყობას, რაც, თავისთავად, ყოველგვარი განსხვავებულობის ცნების აღმოფხვრას გულისხმობს.

სასიხარულოა, რომ ბაგა-ბაღებში განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვებთან მუშაობაში სულ უფრო მეტ წარმატებას აღწევენ. მნიშვნელოვანია, აღმზრდელმა, ბავშვის შესაძლებლობებისა და საჭიროებების გათვალისწინებით, მასთან მარტივი სიტყვებით, მოკლე წინადადებებითა და გასაგები ენით ისაუბროს. განსაკუთრებით კარგ შედეგს იძლევა სახალისო და საინტერესო აქტივობების დაგეგმვა. ეს ბავშვს შესაძლებლობას მისცემს, აქტიურად ჩაერთოს თამაშებისა და მეცადინეობის მსვლელობებში.

ბავშვის საგანმანათლებლო საჭიროების მიუხედავად, განათლების მიღება ყველა ბავშვის ფუნდამენტური უფლებაა. აქედან გამომდინარე, მათ უნდა ჰქონდეთ საშუალება, სკოლამდელი განათლებიდან მიიღონ ცოდნა და აქტიურად ჩაერთონ სასწავლო-აღმზრდელობით პროცესში.

სკოლამდელ დაწესებულებაში შესვლისას სსსმ და შშმ ბავშვების მშობლებს ბევრი შეკითხვა უჩნდებათ. კერძოდ, როგორ მიიღებენ პატარას, რამდენად შესძლებს აღმზრდელი სასწავლო პროცესში ბავშვის აქტიურად ჩართვას, რამდენად შეძლებენ იმ ბარიერების გადალახვას, რომლებიც მათ სკოლამდელ განათლების ჩართულობაში უშლით ხელს და ა. შ.

სკოლამდელ დაწესებულებაში სათანადო ინკლუზიური გარემოს შექმნაში დაგვეხმარება შემდეგი კონკრეტული ნაბიჯები: პირველი ნაბიჯი. კარგი დასაწყისი - პირველი შეხვედრა. მეორე ნაბიჯი. განვითარების ინდივიდუალური გეგმა. მესამე ნაბიჯი. საკუთარი შესაძლებლობების შეფასება და გუნდში საკუთარი საზღვრების დაცვა. მეოთხე ნაბიჯი. პროგრესის კონტროლი და დოკუმენტირება.

აღმზრდელ-პედაგოგს უნდა შეეძლოს: თითოეული ბავშვის განვითარების შეფასება; სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესზე დაკვირვება და ამ პროცესის დოკუმენტირება; ბავშვის განვითარების ხელშეწყობი ინდივიდუალური გეგმის შედგენა (დისერტაციაში სრულად არის გაშლილი თითოეულისათვის საჭირო მოთხოვნები).

სხვადასხვა საჭიროების მქონე ბავშვებისთვის სკოლამდელი განათლება ხელმისაწვდომი რომ გახდეს, დიდი მნიშვნელობა სასწავლო გარემოს მოწყობას ენიჭება. იგი აღმზრდელების საჭიროებებზე უნდა იყოს ორიენტირებული - პანდუსით, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ძველ შენობებს არ აქვს; საკმარისი ფართით, რათა საჭიროების შემთხვევაში ადვილად იყოს შესაძლებელი ეტლით გადაადგილება; შესაბამისი აკუსტიკით, განსაკუთრებით ჯგუფში სმენისა და მეტყველების დარღვევის მქონე ბავშვებიც თუ არიან. მეტად სასარგებლოა, ოთახი გარემოს სხვადასხვა ფუნქციურ სივრცეებად დაიყოს, ეს იქნება შემეცნებითი, დასვენების და მოძრაობის თუ სათამაშო სივრცე;

ჩვენი უშუალო დაკვირვებით დავინახეთ, რომ ვიზუალური მასალის დახმარებით პატარები ადვილად აღიქვამენ თემას, იცავენ ჯგუფის წესებს, სწავლობენ თანატოლებთან თამაშს, ნივთებისა და სათამაშოების გაცემასა და განაწილებას, ხშირ შემთხვევაში უფრო ადვილად ერთგებიან ცეკვისა და მუსიკის აქტივობებში. სკოლამდელი დაწესებულება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილია, სადაც ბავშვი თავის პირველად ინტეგრირებას ახდენს, ხოლო ბაღის დასრულების შემდეგ, უკვე სკოლის ასაკიდან, ეს ბავშვები ინკლუზიური სწავლების პროგრამაში ერთგებიან.

მეორე პარაგრაფი - მონაცემების შეგროვება და ინდივიდუალური საჭიროებების იდენტიფიკაცია სკოლამდელ დაწესებულებებში - ადრეული განათლების ხარისხიანი პრაქტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი ბავშვების შესახებ მონაცემთა შეგროვება და მათზე

დაყრდნობით აღსაზრდელო საჭიროებებზე ორიენტირებული აქტივობების და პროგრამის დაგეგმვა- განხორციელება. ადრეული განათლების სფეროში დაკვირვებას სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა და, შესაბამისად, მონაცემების შეგროვება, დაკვირვება და მონაცემთა შეფასება აღმზრდელის ერთ-ერთ წამყვან პროფესიულ უნარად მოიაზრება.

სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესზე უწყვეტი დაკვირვება და მონაცემთა შეგროვება ადრეული განათლების პრაქტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ასპექტია. დაკვირვება და მონაცემთა შეგროვება აღმზრდელს მდიდარ მასალას აძლევს თითოეული ბავშვის, ბავშვების ჯგუფის, მათი პროგრესის, აღმზრდელის მიერ დაგეგმილი და განხორციელებული აქტივობების, სტრატეგიების და, ზოგადად, პროგრამის შესახებ. ეს ინფორმაცია ასევე ღირებულია მშობლებთან კომუნიკაციის დროს.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვების აღმზრდელს მუდმივად ესაჭიროება სხვადასხვა ინფორმაცია, რომ მისი საქმიანობა თითოეული ბავშვის საჭიროებებს მოერგოს. მხოლოდ ამ მონაცემებზე დაყრდნობით არის შესაძლებელი განვითარების შესაბამისი პროგრამის განხორციელება. მონაცემები უნდა იძლეოდეს ინფორმაციას თითოეული ბავშვის ინდივიდუალური საჭიროებების, ძლიერი მხარეების და ინტერესების შესახებ.

სასწავლო-სააღმზრდელო პრაქტიკაში დაკვირვებასა და მონაცემთა შეგროვებაზე საუბრისას, მნიშვნელოვანია, განვასხვაოთ ორი პროცესი: ა) **მონაცემთა შეგროვება** და ბ) **მონაცემთა შეფასება**. მონაცემთა **შეგროვება** არის ობიექტური დაკვირვების გზით მოპოვებული და დოკუმენტირებული ინფორმაცია ბავშვზე, სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესზე, რომელიც არის ფაქტობრივი, აღწერითი და არ შეიცავს ვარაუდს, დასკვნებს, სუბიექტურ შთაბეჭდილებებს. მონაცემთა **შეფასების** პროცესი მოიცავს შეგროვებული მონაცემების სინთეზს, ინტერპრეტაციას, ანალიზს და შესაბამის დასკვნებს, რომლებიც შემდგომი დაკვირვების ან პრაქტიკული საქმიანობის დასაგეგმად გამოიყენება. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპია - დაკვირვებისა და მონაცემთა შეგროვების **დაგეგმვა**, რომლის დროსაც აღმზრდელი განსაზღვრავს დასაკვირვებელ საკითხს და შესაბამისი მეთოდების არჩევას.

ბავშვების შესახებ მონაცემების შესაგროვებლად აღმზრდელ-პედაგოგი სხვადასხვა მეთოდს იყენებს. წლის დასაწყისში მნიშვნელოვანია *პირველადი* საბაზისო მონაცემების შეგროვება.

საბაზისო მონაცემების შეგროვების შემდეგ უნდა აწარმოოს *მიმდინარე* დაკვირვება და მონაცემები შეაგროვოს თითოეულ ბავშვზე და მთელ ჯგუფზე.

ადრეული და სკოლამდელი განათლების პროგრამებში, მონაცემების შესაგროვებლად და დასაკვირვებლად, სხვადასხვა ინსტრუმენტი გამოიყენება. ესენია: **ჩანაწერები** (შემთხვევის ჩანაწერი, მიმდინარე ჩანაწერი, ჟურნალი, რეფლექსური დღიური), **კითხვარები** (ჩეკლისტები, რეიტინგული სკალები), **ცხრილები** (მონაწილეობის ცხრილი, სინშირეების დათვლა, დროის გაზომვა), **ბავშვების ნამუშევრები** (მაგ., ნიმუშები, ნახატები), **ფოტოსურათები**, **აუდიო და ვიდეო ჩანაწერები**. მონაცემების შესაგროვებლად აღმზრდელს ასევე შეუძლიათ გამოიყენონ **მშობლებთან ინტერვიუ**.

დისერტაციაში სრულად არის განხილული თითოეული მეთოდი - თავისი უპირატესობებით და ნაკლით, აქ მხოლოდ ერთ მეთოდს განვიხილავთ სრულად:

ჩანაწერები პირდაპირი დაკვირვების მარტივი ფორმაა. არსებობს შემთხვევის ჩანაწერი, მიმდინარე ჩანაწერები, ასევე ჟურნალი და აღმზრდელის რეფლექსური დღიური. განვიხილოთ **შემთხვევის ჩანაწერი**. ის კონკრეტული ინციდენტის მოკლე, ნარატიული აღწერაა, რომელიც ხშირად ბავშვის ქცევის გასაგებად გამოიყენება. ეს ჩანაწერი არ საჭიროებს ცხრილებს ან სპეციფიურ ფორმას, ჩარჩოს. მისი გაკეთება შესაძლებელია ნებისმიერ გარემოში და არ საჭიროებს სპეციფიურ უნარებში გაწაფვას. საჭიროა მხოლოდ ქაღალდი, საწერი კალამი და ფაქტების ობიექტური ჩაწერა. ეს ჩანაწერი ჰგავს მოკლე მოთხრობას, რომელსაც აქვს დასაწყისი, შუა ნაწილი და დასასრული. შემთხვევის ჩაწერა საჭიროებს დაკვირვებულ თვალს და სწრაფი წერის უნარს,

რომ დეტალები სრულყოფილად დაფიქსირდეს. უნდა ჩაწეროს, თუ ვინ არის ჩართული, რა, როდის და სად ხდება. ჩანაწერი გაკეთდეს სწრაფად და აკურატულად.

მაგალითად, აღმზრდელ-პედაგოგი აკვირდება ლუკას კომუნიკაციას, ბავშვებთან თამაშს და მეტყველებას. შესაბამისად, მის ქცევებზე აკეთებს ჩანაწერებს. განვიხილოთ ერთ-ერთი: „ლუკა ბაღში მოსვლისას მშვიდად არის. ძირითადად მიდის კუბების ცენტრისკენ. ყუთიდან იღებს და იწყებს ერთის მეორეზე დაწყობას. გ. მოვიდა და აიღო კუბი. ლუკამ გამოართვა, ხელი კრა. გააგრძელა თამაში. კუბებს ამწვრივებს და აკვირდება. დგება, ხელში უჭირავს ერთი კუბი და იწყებს ოთახში უმიზნოდ სიარულს“ (ჩანაწერის თარიღი: 20. 04. 2017 წ.).

შემთხვევის ჩანაწერს შეიძლება ჰქონდეს ცხრილის ფორმა. ჩანაწერების სერია ძალიან მდიდარ დეტალებს იძლევა და პროგრესის, ძლიერი მხარეების, საჭიროებების და ინტერესების სანახავად შეიძლება მეტად ღირებულები იყოს.

ცხრილი. შემთხვევის ჩანაწერის ფორმა

ბაგა-ბაღი:	
ბავშვის სახელი: ალექსანდრე	რიცხვი: 28.10.2016
ბავშვის ასაკი: 4 წლის და 2 თვის	დამკვირვებელი: ნინო
სფერო(ები): ნატიფი მოტორიკა	
სასწავლო მიზანი: პლასტილინით ექსპერიმენტირება, საწერი მასალის გამოყენება	
შემთხვევის ჩანაწერი: აღწერეთ სიტუაცია, რას აკეთებდა ან/და ამბობდა ბავშვი (თან დაუერთეთ ფოტო ან ნამუშევარი)	
ინტერპრეტაცია:	
<ul style="list-style-type: none">• ბავშვები აფერადებენ მელიას. ალექსანდრემ რამდენიმე ხაზი გაუსვა, ამოაბრუნა ფურცელი და მეორე მხარეს გაავლო ხაზები• ძერწვისას ალექსანდრე შემოგვიერთდა. ბურთებს ვაკეთებთ. ალექსანდრე ცდილობს, პლასტილინს მრგვალი ფორმა მისცეს	

შემთხვევის ჩანაწერების მეთოდის გამოყენებას უპირატესობაც აქვს და ნაკლიც. ყველაზე მნიშვნელოვანი ისაა, რომ იგი სპეციფიურ გარემოცვას ან დროის მონაკვეთს არ საჭიროებს და ადვილი გამოსაყენებელია. შემთხვევის ჩანაწერებში შეიძლება აისახოს გარკვეული პერიოდის განმავლობაში მიმდინარე დაკვირვება, რაც ბავშვის ზრდისა და განვითარების პროგრესის საჩვენებლად კარგი მტკიცებულებაა. აღმზრდელს, რომელიც წლის განმავლობაში აწარმოებს შემთხვევის ჩანაწერებს, ბავშვის პროგრესის შესაფასებლად მდიდარი მასალა უგროვდება.

ამ მეთოდს გარკვეული ნაკლიც აქვს. დასაკვირვებელი შემთხვევა დამოკიდებულია დამკვირვებლის ინტერესზე და სრული სურათი შეიძლება არ იყოს მოცემული, ანუ აღმზრდელმა ის ჩაწეროს, რასაც ღირებულად ჩათვლის. ჩანაწერები, შეიძლება, ყოველთვის ზუსტი და აკურატული არ იყოს. თუ დამკვირვებელი შემთხვევას დღის ბოლოს ჩაიწერს, დიდია ალბათობა იმისა, რომ ყველა დეტალი არც გაახსენდეს და მნიშვნელოვანი ინფორმაცია დაიკარგოს.

სკოლამდელ დაწესებულებებში მომუშავე აღმზრდელ-პედაგოგებმა იციან ბავშვის განვითარების თავისებურებები, აქვთ ბავშვებთან ურთიერთობის საკმაო გამოცდილება და, შესაბამისად, ხშირ შემთხვევაში აღმზრდელი პირველი ამჩნევს ბავშვის განსაკუთრებულ/დამატებით საჭიროებას. იმისათვის, რომ საბავშვო ბაღში სწორად განისაზღვროს, თუ რა ტიპის სასწავლო-სააღმზრდელი გარემო იქნება კონკრეტული ბავშვისთვის ყველაზე ადეკვატური და მისაღები, თითოეული აღსაზრდელის საჭიროებების იდენტიფიკაციაა საჭირო. იგი ბავშვის ფსიქო-ფიზიკური განვითარების შეფერხებისა და სწავლის სირთულეების აღმოჩენას და დადგენას გულისხმობს.

ამ შემთხვევაში აღმზრდელი განსაკუთრებული საჭიროებების მქონე ბავშვის მშობელთან, ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორთან და ბაღის დამხმარე სპეციალისტებთან (ლოგოპედი, ფსიქოლოგი, ექთანი და ა. შ.) ერთად დეტალურად განსაზღვრავს აღსაზრდელის

საჭიროებებს, რის საფუძველზეც თანხმდებიან მისთვის ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შედგენაზე. ეს პროგრამა ბავშვის უნარებზე უნდა იყოს მორგებული და სწავლების განსხვავებულ სტრატეგიებს მოითხოვს.

განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები ერთ ან რამდენიმე ინდიკატორს განსხვავებულ დროში აღწევენ, ანუ უფრო მოგვიანებით, ვიდრე მათი თანატოლები. სწორედ საბავშვო ბაღის აღმზრდელს შეუძლია ბავშვის განვითარებაში არსებული პრობლემების გამოვლენა, რადგანაც ბავშვი თავისი დროის დიდ ნაწილს საბავშვო ბაღში ატარებს. დაკვირვებულ მასწავლებელს დეტალურად შეუძლია ბავშვის ქცევების აღწერა და მისი სუსტი თუ ძლიერი მხარეების აღმოჩენა. ბავშვის სირთულეების აღმოჩენის შემდეგ აღმზრდელ-პედაგოგმა, აღსაზრდელზე სიღრმისეული და სისტემატიური დაკვირვების საფუძველზე, უნდა დაადგინოს, განვითარების რომელ სფეროში აღენიშნება ბავშვს სიმწელებები. საჭიროების ობიექტურად და ზუსტად განსაზღვრის მიზნით აქტიურად უნდა თანამშრომლობდეს ბავშვის მშობელთან, ბაღის ინკლუზიური განათლების კოორდინატორთან და დამხმარე სპეციალისტებთან. ისინი აღმზრდელს, თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში დაეხმარებიან აღსაზრდელის ძლიერი და სუსტი მხარეების, საჭიროებების დადგენაში.

სასწავლო წლის დასაწყისში საწყისი შეფასება და სკრინინგი აღმზრდელს არა მხოლოდ ბავშვის განვითარების, ძლიერი მხარეების და საჭიროებების იდენტიფიცირებაში ეხმარება, დამატებითი სპეციალისტების განსაზღვრასა და ბავშვის საჭიროების შესაბამისად პროგრამის ინდივიდუალიზებაშიც უწყობს ხელს.

შეფასების საუკეთესო პრაქტიკა ითვალისწინებს სტანდარტის შესაბამის შეფასებას, სანდო ინსტრუმენტების გამოყენებას, რაც კონკრეტული ბავშვის შედეგების თანატოლების შედეგებთან შედარების საშუალებას იძლევა. არც ერთი ბავშვი არ უნდა შეფასდეს აღმზრდელის, მასწავლებლის ან საზოგადოების განცდების და სუბიექტური დასკვნების საფუძველზე კონკრეტულ ბავშვთან, ოჯახთან ან ქვევასთან მიმართებაში.

ბავშვის ადრეული სწავლისა და განვითარების სტანდარტიდან აღებული ინდიკატორებია:

მსხვილი მოტორიკა	აღწერა
სირბილი	დარბის და დაუხმარებლად ჩერდება, თავს არიდებს დაბრკოლებებს
კიბზე ასვლა-ჩამოსვლა	კიბზე ადის მარჯვენა ფეხით, იყენებს მოაჯირს
ველოსიპედი	დაკვირვების საშუალება არ მომეცა
ხტომა	ხტება მოკლე მანძილზე
ძროშიალი	სასრიალოზე ასაძრომად დახმარებას ითხოვს
სროლა-დაჭერა	ბურთს აგორებს

შეფასებით და დაკვირვებით მიღებული მონაცემები ბავშვის განვითარების ინდივიდუალური გეგმის საფუძველს ქმნის. კონკრეტული ბავშვის განვითარების ინდივიდუალური გეგმის შედგენაში მონაწილეობას უნდა იღებდნენ აღმზრდელი, მშობელი, ბაღის დამხმარე (მაგ., სპეც. პედაგოგი, ფსიქოლოგი) და გარე სპეციალისტები (მაგ., ბავშვის ადრეული განვითარების სპეციალისტი, ფსიქოლოგი) - ასეთის არსებობის შემთხვევაში.

ინდივიდუალური განვითარების გეგმა არის დოკუმენტი, რომელიც აღწერს ბავშვის განვითარების ხანგრძლივ და ხანმოკლე მიზნებს, ამ მიზნების მისაღწევ კონკრეტულ აქტივობებს და აქტივობების განხორციელების სტრატეგიებს. განვითარების ინდივიდუალური გეგმა დაწესებულების ზოგად პროგრამაში უნდა იყოს ინტეგრირებული. პროგრამის შედგენისას, გათვალისწინებული უნდა იყოს გრძელვადიანი თუ მოკლევადიანი სასწავლო-სააღმზრდელი მიზნები, რომელსაც ბავშვი ამა თუ იმ სპეციალისტის მომსახურების ფარგლებში იღებს.

კარგ ინდივიდუალურ გეგმაში დეტალურად არის აღწერილი ბავშვის განვითარების ძლიერი მხარეები და საჭიროებები, ასევე იდენტიფიცირებულია ის გზები, თუ როგორ შეიძლება ბავშვის

ოპტიმალური განვითარების ხელშესაწყობად და დასახული მიზნების მისაღწევად მისი ძლიერი მხარეების გამოყენება.

მესამე პარაგრაფი - ბაღში არსებული პროგრამის მოდელირება, ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის შედგენა და განხორციელება - ბაღის აღმზრდელ-პედაგოგის ამოცანაა, სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესი სასწავლო გეგმის შესაბამისად ისე წარმართოს, რომ იმავდროულად მოარგოს აღსაზრდელის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს და ინტერესებს. სწავლა-აღზრდის პროცესში ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინება კიდევ უფრო აქტუალური ხდება, თუ აღმზრდელს ჯგუფში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე აღსაზრდელი ჰყავს. საჭირო არის ჯგუფის პროგრამის მოდიფიკაცია, რაც გულისხმობს აღსაზრდელის ინდივიდუალური საჭიროების გათვალისწინებით პროგრამის შინაარსის, სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნების, მეთოდების და სტრატეგიების ისეთ ცვლილებას, რომ აღსაზრდელს საშუალება მიეცეს, სწავლა-აღზრდის პროცესში გამოიყენოს და განიმტკიცოს უკვე არსებული ჩვევები და განვიითაროს სხვა, მისთვის საჭირო უნარები.

აღმზრდელი ვალდებულია, კონკრეტული ბავშვის საჭიროების გათვალისწინებით შეადგინოს ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმა, რომელშიც დასახული მიზნები და ამოცანები სხვა აღსაზრდელების საპროგრამო მიზნებისგან განსხვავებული იქნება. მთავარია, ინდივიდუალურ გეგმაში წარმოდგენილი მიზნები ჯგუფის პროგრამით გათვალისწინებულ საერთო აქტივობებს და რუტინას შეესაბამებოდეს.

ამდენად, ინდივიდუალურ სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებს და ამოცანებს კონკრეტული აქტივობების შესრულების პროცესში უნდა მივაღწიოთ. საამისოდ, მათი დაგეგმვისას, აღმზრდელ-პედაგოგმა წინასწარ უნდა განსაზღვროს, რომელ აქტივობაში რა სახით ჩაერთვება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე აღსაზრდელი, რას გააკეთებს და ინდივიდუალური მიზნით გათვალისწინებული ამოცანის შესრულებისთვის რა დახმარების გაწევა დასჭირდება. პროგრამის მოდიფიკაციის მიზნით დასაშვებია: სასწავლო-სააღმზრდელო პროგრამის გამარტივება; აქტივობისთვის განკუთვნილი დროის ცვლილება; აღსაზრდელის მიერ შესასრულებელი აქტივობები დაიყოს ეტაპებად.

თითოეული აღსაზრდელის საჭიროების შესახებ დეტალური ინფორმაცია მოცემულია ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმაში, რომელიც ითვალისწინებს კონკრეტული ბავშვის სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებებს და საშუალებას იძლევა, ზოგადი პროგრამა ადაპტირდეს და შეიცვალოს ისე, რომ ბავშვი საკუთარი შესაძლებლობების ფარგლებში მაქსიმალურად ჩაერთოს დღის განმავლობაში დაგეგმილ სასწავლო-სააღმზრდელო აქტივობებში.

ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა და შინაარსი. გეგმის უნივერსალური ფორმა არ არსებობს. საგანმანათლებლო თუ სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულება უფლებამოსილია, თავად განსაზღვროს მისთვის მოსახერხებელი ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის ფორმა. მთავარია, აღნიშნული დოკუმენტი შინაარსობრივად აუცილებლად მოიცავდეს შემდეგ ძირითად კომპონენტებს:

- ინფორმაცია აღსაზრდელის შესახებ (დემოგრაფიული მონაცემები და ისტორია);
- აღსაზრდელის ფუნქციონირების არსებული დონე, რაც აისახება განვითარების სფეროების მიხედვით ბავშვის უნარების, მისი ძლიერი და სუსტი მხარეების აღწერაში;
- მისაღწევი შედეგები: გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნები;
- სწავლების მეთოდები, სტრატეგიები და მასალები;
- გუნდის წევრების ვინაობა და სპეციალობა (ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირები);
- შეფასების გეგმა და განრიგი.

ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას, ინკლუზიური განათლების კოორდინატორისა და მშობლის აქტიური მონაწილეობით, ადგენს ჯგუფის აღმზრდელ-პედაგოგი. იგი იქმნება ბავშვზე წინასწარი დაკვირვების და შეფასების საფუძველზე და აღსაზრდელის ქცევის, კომუნიკაციური ჩვევების, სოციალური თუ კოგნიტური უნარების, შესაძლებლობებისა და მისთვის საჭირო მომსახურების შესახებ სრულ ინფორმაციას მოიცავს.

აღნიშნული დოკუმენტის შექმნისა და განხორციელების პროცესი შედგება შემდეგი ძირითადი საფეხურებისგან: მიმართულების განსაზღვრა; ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება; ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შემუშავება; ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის განხორციელება, შეფასება და მასში ცვლილებების შეტანა.

1. მიმართულების განსაზღვრა.

გეგმის შედგენის და განხორციელების პროცესში უნდა განისაზღვროს გუნდის თითოეული წევრის როლი და პასუხისმგებლობა. გუნდის წევრების შემადგენლობა შეიძლება აღსაზრდელის მიზნებისა და საჭიროებების შესაბამისად იცვლებოდეს, ამიტომ მნიშვნელოვანია, რომ მათი როლებისა და პასუხისმგებლობის გადანაწილება ინდივიდუალური გეგმის განხორციელების ყველა ეტაპზე ხდებოდეს.

2. ინფორმაციის შეგროვება და გაზიარება. ეს საფეხური ინდივიდუალური საგანმანათლებლო პროგრამის შემუშავების მეტად მნიშვნელოვანი ეტაპია, ვინაიდან აღსაზრდელის შესახებ მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე უნდა განისაზღვროს მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

მიღებული მონაცემები საშუალებას მოგვცემს, დავადგინოთ სხვადასხვა სფეროს მიხედვით ბავშვის განვითარების ძლიერი მხარეები და საჭიროებები. ამის საფუძველზე ივსება ცხრილი, რომელშიც მოცემულია ყველა ძირითადი სფერო და საკითხი, რომლებიც ბავშვის შეფასებისა და შემდგომში ინდივიდუალური განმავითარებელი პროგრამის შედგენისას უნდა გავითვალისწინოთ. მოვიყვან ერთ მაგალითს ერთ-ერთ სფეროზე:

განვითარების სფერო/ქვესფერო	ძლიერი მხარეები	საჭიროება
შემეცნებითი განვითარება	მიუთითებს უფრო მეტ, უფრო ნაკლებ აოდენობაზე, ასახელებს პირველ/შუა/ბოლო პოზიციას, ათამდე ითვლის მექანიკურად	უჭიერს რვა ფერის დასახელება, საგნების თავის წინ/უკან ან რაიმე საგნის გვერდით დალაგება, ხუთამდე ვერ ასახელებს საგნების განსაზღვრულ რაოდენობას, დაუსრულებელ ნახატს ვერ ასრულებს, შესაბამისი სიტყვების გამოყენებით ვერ ასახელებს დღის მონაკვეთებს (დილა/შუადღე/სალამო); კატეგორიების მიხედვით ვერ აჯგუფებს საგნებს, ვერ მოიპოვებს მასალას თავისი ჩანაფიქრის განსახორციელებლად, ვერ განასხვავებს ციფრებს ასოებისგან.

3. ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის შემუშავება. აღსაზრდელის შეფასების შედეგად მიღებული მონაცემების გათვალისწინებით სპეციალისტთა გუნდი, მშობელთან ერთად, აკეთებს ბავშვის საჭიროებების კლასიფიკაციას და გამოჰყოფს პრიორიტეტულ სფეროებს და მისაღწევ

შედეგებს, ანუ გრძელვადიან და მოკლევადიან ინდივიდუალურ სასწავლო სააღმზრდელო მიზნებს.

გრძელვადიანი მიზანი მოკლევადიანისგან განსხვავებით უფრო ზოგადია, მაგრამ მკაფიოდ განსაზღვრული. მაგალითად, გრძელვადიან მიზნად პროგრამაში შეიძლება შევიტანოთ: დასურათებული წიგნიდან ზღაპრის მოყოლა, ლოტოს თამაშის სწავლება, ხელების დაბანის სწავლება და ა.შ.

მოკლევადიანი მიზნები გრძელვადიანიდან გამომდინარე სპეციფიკური მიზნებია, ანუ ამოცანები, რომლებიც წარმოადგენს გრძელვადიანი მიზნისკენ მიმავალ საფეხურებს. მაგალითად, ხელების დაბანის სწავლების საფეხურები შეიძლება იყოს: ონკანის მოშვება, საპნით ჩამობანა, ხელების გამშრალეობა და ა.შ.

შესრულების კრიტერიუმში გულისხმობს, თუ რამდენად კარგად ასრულებს აღსაზრდელი ამოცანას და აღწერს დასახულ მიზანს. მასში შეიძლება იგულისხმებოდეს:

- შესრულების ხარისხი; მაგ., როგორ შეასრულებს ბავშვი, დამოუკიდებლად თუ დახმარებით;
- სისწრაფე: გააკეთებს 30 წამში, 2 წუთის განმავლობაში და ა. შ.
- სიზუსტე: მაკრატლით სწორად გაჭრის ხაზს ან გადასცდება ხაზს დაახლოებით 1 სმ-ით;
- სიხშირე: 5/3 – 5 მცდელობიდან 3-ჯერ შეასრულებს სწორად და ა. შ.

მოვიყვან ერთ მაგალითს:

ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმა

1. გრძელვადიანი მიზანი: ცნობს და ასახელებს რვა ფერს		
მიზნის შესრულების საწყისი დონე: ასახელებს სამ ფერს დახმარებით, პირველი მარცვლის დასახელებით		
მოკლევადიანი მიზნები:		
1. ასახელებს ხუთ ფერს უფროსის დახმარებით, პირველი მარცვლის დასახელებით		
2. ასახელებს ხუთ ფერს დამოუკიდებლად		
3. ასახელებს რვა ფერს უფროსის დახმარებით, პირველი მარცვლის დასახელებით		
4. ასახელებს რვა ფერს დამოუკიდებლად		
მიზნის შესასრულებლად საჭირო აქტივობა, სწავლების მეთოდები	მატერიალური რესურსი	აქტივობის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი პირები (თანამდებობა/სტატუსი, სახელი, გვარი)
ვთხოვთ ბავშვს, ჯგუფში (ან სახლში) დაგვისახელოს ყველა საგნის ფერი, ჯი-ლდოს ნიშნად ეტიკეტიდან სურათის გაკეთების ნება დავრთოთ.		აღმზრდელ-პედაგოგი; აღმზრდელი; დედა; ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი.
ოთახში დავმალეთ სხვადასხვა ფერის ქაღალდები და ვთხოვთ ბავშვს, იპოვნოს, პოვნის დროს, ბავშვთან ერთად ხმამაღლა ვასახელებთ ნაპოვნ ფერს, დავიწყეთ იმ	ფერადი ქაღალდები	„-----“

ფერთ, რომელსაც ბავშვი უკეთესად ცნობს.		
გამოვიყენოთ შედარებითი წინადადებები (მაგ., წითელი, როგორც სახანძრო და ა.შ.) და დავეხმაროთ ბავშვს, ფერების დასახელებისას მათი სახელწოდების გახსენებაში (პაუზის შემთხვევაში ვამზობთ პირველ მარცვალს)		„-----“
ყოველდღიურ საქმიანობაში გამოვიყენოთ ფერების დასახელება, ვთხოვოთ ბავშვს, საგანი ფერის მიხედვით მოძებნოს. მაგ., ყვითელი ფანქარი, მწვანე ჭიქა;	ფერადი ქაღალდები; ფერადი ნივთები	„-----“

4. ინდივიდუალური სასწავლო პროგრამის განხორციელება და მასში ცვლილებების შეტანა.
ინდივიდუალურ სასწავლო გეგმას ახორციელებს აღმზრდელ-პედაგოგი, აღმზრდელთან ერთად. გარკვეული პერიოდულობით (მინიმუმ კვირაში ერთხელ) მონიტორინგის განმახორციელებელი პირი (ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი, ან გუნდის სხვა წევრი) ბავშვის ქცევაზე დაკვირვებით წერილობით აღწერს და აფასებს აღსაზრდელის მიერ მოკლევადიანი მიზნის/მიზნების მიღწევის დონეს.

მიღებული მონაცემების საფუძველზე სპეციალისტთა გუნდი განსაზღვრავს, რამდენად უახლოვდება აღსაზრდელი განსაზღვრულ შედეგს, გრძელვადიან მიზანს, უფრო ზუსტი მიზნების შერჩევის ან მისი ფორმულირებისთვის გარკვეული ცვლილებების განხორციელება ხომ არ არის საჭირო, რამდენად ეფექტურია გუნდის მიერ მიზნის მისაღწევად დასახული მეთოდები და სტრატეგიები და ა. შ. აუცილებელია, ყოველი განსაზღვრული ცვლილება ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის დოკუმენტში აღინიშნოს.

მეთხე პარაგრაფი - კვლევა და ანალიზი

ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული ბავშვების გამოსაკვლევად რამდენიმე მეთოდი გამოვიყენეთ, რადგანაც ძნელი იყო რომელიმე ერთი მეთოდის მემუგობით მივსულიყავით შედეგამდე. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი კვლევა საქართველოს სინამდვილეში ჯერ არ ჩატარებულა და, ამდენად, ლიტერატურა ან კვლევის რაიმე მეთოდიკა ხელმისაწვდომი არ აღმოჩნდა და ყველაფრის მოძიება ჩვენ მოგვიხდა.

დასახული მიზნის მისაღწევად საჭირო გახდა საბავშვო ბაგა-ბაღში ამჟამად არსებული სასწავლო-სააღმზრდელი პროგრამის ანალიზი, რათა დაგვედგინა, რამდენად იყო შესაძლებელი ბავშვის საჭიროებებზე მისი მორგება; სკოლამდელი ასაკის ბავშვების შესაფასებლად გამოვიყენეთ განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს და ეროვნული სასწავლო გეგმების და შეფასების ცენტრის მიერ ერთობლივად შედგენილი დღეს მოქმედი სკოლამდელი ასაკის ბავშვთა შეფასების ფორმა; შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე/სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის აქტივობაში ჩართვის მიზნით სისტემატურად ვაკვირდებოდით აქტივობებს. ჩვენმა გუნდმა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) ბავშვებს შეუდგინა ინდივიდუალურ სასწავლო-სააღმზრდელი გეგმა (ი.ს.გ.). ამდენად, კვლევა იყო არა რაოდენობრივი, არამედ თვისობრივი, ანუ მიმდინარეობდა სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის ინდივიდუალური ქეისების შესწავლა.

კვლევის განხორციელებისას წავაწყდით შემდეგ სირთულეებს:

1. მონაცემთა შეგროვება. შერჩეული ბალების თანამშრომლებში დაფიქსირდა კვლევაში მონაწილეობის დაბალი მოტივაცია.
2. მშობელთა უნდობლობა, რაც ინკლუზიურ განათლებასა და მის საჭიროებაზე მცირე ინფორმირებულობით იყო გამოწვეული.

ინკლუზიურ განათლებაში ჩათული ბავშვების კვლევა ჩატარდა ქ. ბათუმის №7, №8 და №31 ბალებში. ჩვენთან ერთად კვლევაში მონაწილეობდნენ აღნიშნული ბალების შესაბამისი ჯგუფების აღმზრდელ-პედაგოგები, აღმზრდელები (თანაშემწე) და ბავშვთა მშობლები. ჯგუფის აღმზრდელ-პედაგოგებმა, პირველ ეტაპზე, სასწავლო წლის დასაწყისში ბავშვების განვითარება შეაფასეს შემდეგი სფეროების მიხედვით: ფიზიკური განვითარება, თვითმომსახურება, შემეცნების სფერო, მეტყველების განვითარება, წერისთვის მზაობა, სოციალურ-ემოციური მდგომარეობა.

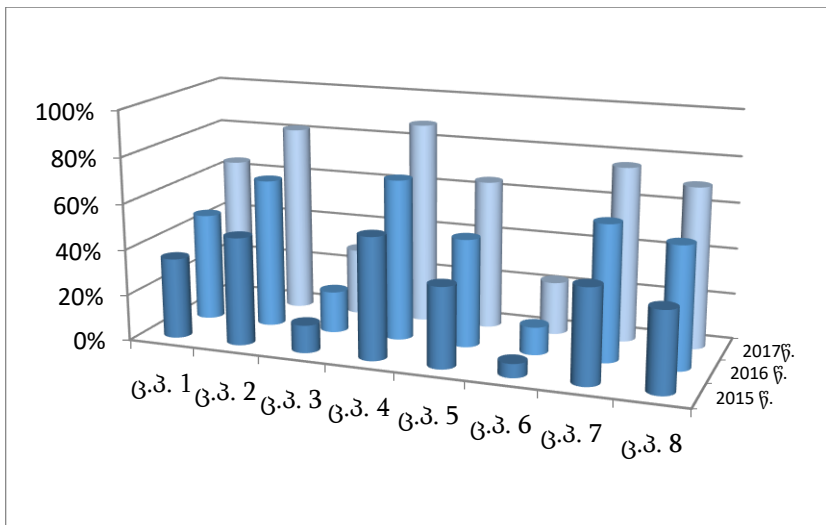
მეორე ეტაპზე აღმზრდელ-პედაგოგებთან, აღმზრდელებთან და ბავშვების მშობლებთან ერთად გაანალიზდა მიღებული მონაცემები და დაიგეგმა ინდივიდუალურ სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმაზე (ი.ს.გ.) მუშაობა - განისაზღვრა გრძელვადიანი და მისი შესაბამისი მოკლევადიანი მიზნები, დაიგეგმა მიზნის მისაღწევად საჭირო აქტივობები, განისაზღვრა მიდგომები, რომლებიც სასურველ შედეგამდე მიგვიყვანს, შემუშავდა სწავლების მეთოდები და სტრატეგიები. შემუშავდა და განხორციელდა ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმები. გეგმის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი იყვნენ აღმზრდელ-პედაგოგები.

მესამე ეტაპზე მიმდინარეობდა გეგმის მონიტორინგი, გადაფასება და, საჭიროების შემთხვევაში, ცვლილებების შეტანა. წლის ბოლოს (2016 და 2017 წ.), ზემო აღნიშნული სფეროების მიხედვით, ბავშვები ისევ შეფასდნენ, რამაც ბავშვთა მიღწევების დინამიკაში მეთვალყურეობის საშუალება მოგვცა.

ინკლუზიურ განათლებაში ჩართული ბავშვები შეფასდნენ სასწავლო წლის დასაწყისში (2015წ.) და ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის განხორციელების შედეგ (2016წ.; 2017წ.). კვლევის შედეგები მონაცემების შედარების, გაანალიზების და დასკვნის გამოტანის შესაძლებლობას გვაძლევს.

ცხრილი 1. ფიზიკური განვითარება

ცდის პირი	ყოველთვის სწორად ასრულებს აქტივობას			
	სასწავლო წლის დასაწყისი 2015 წ.	ი.ს.გ. განხორციელების შემდეგ 2016 წ.	ი.ს.გ. განხორციელების შემდეგ 2017 წ.	სწორად შესრულების ხარისხის ზრდა
1	6 – 35%	8 – 47%	11 – 65%	5 - 30%
2	8 - 47%	11 –65%	14 – 82%	6 - 35%
3	2 – 12%	3 –18%	5 – 30%	3 - 18%
4	9 – 53%	12 - 70%	15– 88%	6 - 35%
5	6 - 35%	8 - 47%	11 - 65%	5 - 30%
6	1 – 6%	2 - 12%	4 - 24%	3 - 18%
7	7 - 41%	10 – 59%	13 – 76%	6 - 35%
8	6 - 35%	9 - 53%	12– 70%	6 - 35%

დიაგრამა 1. ფიზიკური

განვითარება

ფიზიკური განვითარება (ცხრ. 1). ცხრილში დეტალურად არის მოცემული თითოეული ცდის პირის წინსვლა. მაგ., ცდის პირი 1 - მისი საწყისი მონაცემი იყო 39%, ანუ ყოველთვის სწორად ასრულებს აქტივობების 39%-ს, 2016 წელს ი. ს. გ.-ს განხორციელების შემდეგ სწორად შესრულებული აქტივობების რაოდენობა გაიზარდა 38%-მდე, 2017 წელს კი 63%-მდე, ანუ სწორად შესრულებული აქტივობების საერთო რაოდენობა გაიზარდა 38%-ით (ასე დეტალურად არ განიხილება ყველა შემთხვევა, ეს კარგად ჩანს ამ და სხვა ცხრილებში). ასეთივე შედეგი გვაქვს მე-5 ცდის პირთან. ყოველთვის სწორად შესრულებული აქტივობების ხარისხის 35%-იანი ზრდა არის მე-2, მე-4, მე-7 და მე-8 ცდის პირებთან. შედარებით ნაკლები წარმატების ხარისხი - 18%, არის მე-3 და მე-6 ცდის პირებთან. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან მათ აქვთ ფიზიკური პრობლემა - კუნთები არის ტონუსურ მდგომარეობაში, შესაბამისად, განვითარებაც ნელი ტემპით მიმდინარეობს. ამ სფეროში ყოველთვის სწორად შესრულებული აქტივობების საშუალო ზრდა არის 30%.

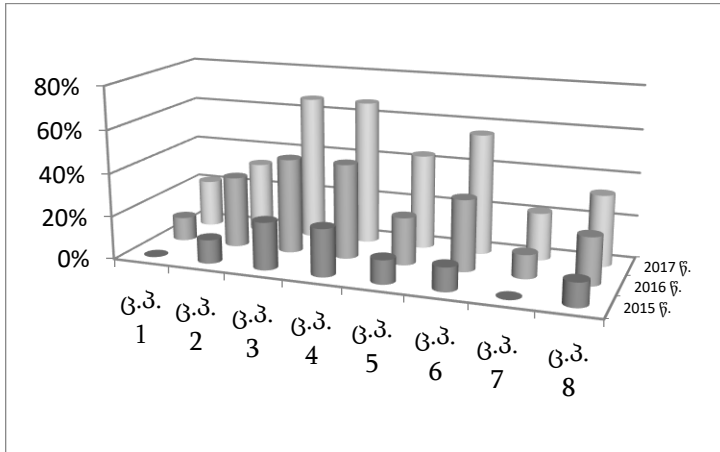
ანალოგიურად არის განხილული დისერტაციაში თვითმომსახურება, შემეცნების სფერო, მეტყველების განვითარება და სოციალურ-ემოციური განვითარება, შედარებით ნაკლები შედეგი გვქონდა წერისათვის მზაობაში და მას განვიხილავთ:

ცხრილი 2. წერისათვის მზაობა

ცდის პირი	ყოველთვის სწორად ასრულებს აქტივობას			
	სასწავლო წლის დასაწყისი 2015 წ.	ი.ს.გ. განხორციელების შემდეგ 2016 წ.	ი.ს.გ. განხორციელების შემდეგ 2017 წ.	სწორად შესრულების ხარისხის ზრდა
1	0	1 – 11%	2 – 22%	2 – 22%
2	1 - 11%	2 - 22%	3 – 33%	2 - 22%
3	2 - 22%	4 – 44%	6 – 67%	4 - 44%
4	2 - 22%	4 - 44%	6 – 67%	4 - 44%
5	1 - 11%	2 - 22%	4 - 44%	3 - 33%

6	1 -11%	3 - 33%	5 - 56%	4 - 44%
7	0	1 - 11%	2 - 22%	2 - 22%
8	1 - 11%	2 - 22%	3 - 33%	2 - 22%

დიაგრამა 2. წერისათვის მზაობა

წერისათვის მზაობა (ცხრ. 2). ყველაზე ნაკლები შედეგი დაფიქსირდა წერის უნარის განვითარებაში, რაც, სავარაუდოდ, გამოწვეულია წერილი მოტორიკის პრობლემებით, რომლის განვითარებას გაცილებით დიდი დრო სჭირდება. ამის გარდა, დიდი მნიშვნელობა აქვს თვალის და ხელის კოორდინირებულ მოქმედებას, რომელიც სსსმ ბავშვებს სუსტად აქვთ განვითარებული და ამასაც ხანგრძლივი მუშაობა სჭირდება. ყველაზე ნაკლები შედეგი - 22%-იანი ზრდა, არის პირველ, მე-2, მე-7 და მე-8 ცდის პირებთან. შესაბამისად, მათთან საჭიროა ინდივიდუალური გეგმის გადაფასება, მიზნების დახვეწა და აქტივობების კიდევ უფრო გამარტივება. ისინი მომავალშიც, ვიდრე სკოლაში არ შევლენ, ჩვენი აქტიური დაკვირვების ობიექტები იქნებიან. ყოველთვის სწორად შესრულებული აქტივობების რაოდენობის 44%-იანი ზრდა არის მე-3, მე-4 და მე-6 ცდის პირებთან, 33%-იანი ზრდა კი მხოლოდ მე-5 ცდის პირთან აღინიშნა. ამ სფეროში ყოველთვის სწორად შესრულებული აქტივობების ზრდის საშუალო მაჩვენებელია 33%.

წლის დასაწყისსა და ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის განხორციელების შემდეგ ჩატარებული კვლევების მონაცემებით ნათელი გახდა, რომ ჩვენმა ჩარევამ სსსმ ბავშვების წინსვლა განაპირობა. ნაკლები წარმატება ლოგიკურ პროცესად მიგვაჩნია, რადგან, სადღეისოდ, ადრეულ და სკოლამდელი აღზრდის და განათლების დაწესებულებებში ინკლუზიურ განათლებას სათანადო ყურადღება არ ექცევა. ჩვენს მიერ ჩატარებულმა კვლევამ სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში ინკლუზიური განათლების ეფექტურობის გაზრდის საჭიროება გამოავლინა.

კვლევის შედეგები საფუძველს იძლევა, დავასკვნათ, რომ რაც უფრო ადრეულ ასაკში დადგინდება ბავშვის განვითარებაში შეფერხება და განისაზღვრება საჭიროებები, დროულად შედგენილი და გახორციელებული ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმა ხელს შეუწყობს აღსაზრდელის განვითარებას.

დისერტაციაში სრულად არის განვიხილული, თუ რა შედეგები გვაქვს საკონტროლო ბალებში. ქ. ბათუმში საკვლევად შევარჩიეთ საკონტროლო საბავშვო ბალები (მე-9, მე-11 და მე-17). შეფასება ჩატარდა იგივე მეთოდით, ოღონდ ამ ბავშვებისათვის არ შედგენილა ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმა და არ მომხდარა მათ საჭიროებებზე აქტივობების მორგება. კვლევა ჩატარდა 2015 წელს, სასწავლო წლის დასაწყისში და სასწავლო წლების ბოლოს - 2016 და 2017 წლებში.

ჩვენი კვლევა მიმდინარეობდა 2015-2017 წლებში და შედეგები კარგად იკვეთება სფეროების მიხედვით: *ფიზიკური განვითარება*. ამ სფეროში ყოველთვის სწორად შესრულებული აქტივობების საშუალო ზრდა ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან არის 30%, ხოლო საკონტროლო ბალებში კი - 20%. *თვითმომსახურება* - ყოველთვის სწორად შესრულებული

აქტივობების საშუალო ზრდა, ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან არის 38%, საკონტროლო ბალების ბავშვებთან კი 30%. *შემეცნებითი სფერო* - ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან წარმატების საშუალო ზრდა არის 33%, ხოლო საკონტროლო ბალების ბავშვებთან 18%. *მეტყველების განვითარება* - საშუალო ზრდა ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან არის 45%, საკონტროლო ბალების ბავშვებთან კი 19%-ს შეადგენს. *წერისათვის მზაობა* - საშუალო ზრდა, ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან, არის 33%, ხოლო საკონტროლო ბალების ბავშვებთან საშუალოდ 16%-ია. *სოციალურ-ემოციური განვითარება* - სწორად შესრულებული აქტივობების საშუალო ზრდა ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ ბავშვებთან არის 35%, საკონტროლო ბალების ბავშვებთან კი 23%-ით გაიზარდა.

ჩვენს მიერ თეორიულად და ექსპერიმენტულად დადასტურდა, რომ ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლებისა დაწესებულებებში აუცილებელია, დროულად დადგინდეს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის საჭიროებები და მოხდეს მათი ინკლუზიურ განათლებაში ჩართვა. ბავშვის განვითარებას ხელს უწყობს ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის დროული შედგენა და განხორციელება.

დასკვნები და რეკომენდაციები

- ამდენად, ინკლუზიური განათლების ძირითადი ღირებულებებია: ბავშვების სოციალური ინტეგრაცია; თანადგომისა და ურთიერთდახმარების გარემოს შექმნა; განსხვავებულობის აღიარება და პატივისცემა; ყურადღების გამახვილება არა შეზღუდვასა და სისუსტეებზე, არამედ ძლიერ მხარეებზე; ყველა ბავშვისთვის ეფექტიანი სასწავლო-სააღმზრდელო გარემო პირობების შექმნა; ბავშვებში თანასწორობის სოციალური ღირებულების დანერგვა.
- ინკლუზიური განათლების მოდელის მიხედვით, სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე (სსსმ) ბავშვი ჯგუფის სრულუფლებიანი წევრია. ინკლუზიური განათლება მოითხოვს აღმზრდელების, ბაღის ადმინისტრაციის და ინკლუზიური განათლების კოორდინატორის დაუღალავ შრომას, რათა გაძლიერდეს და განვითარდეს სსსმ ბავშვის შესაძლებლობები, გაუმჯობესდეს მისი განვითარების მდგომარეობა, ხელი შეეწყოს აღსაზრდელის სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარებას, მოამზადოს აღსაზრდელი დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის და აქტიურად წარიმართოს მისი საზოგადოების სრულფასოვან წევრად ჩამოყალიბების პროცესი.
- კვლევებით დადგინდა, რომ ინკლუზიური განათლების პრინციპებია - ყველა ბავშვს ჰქონდეს სწავლის შესაძლებლობა. ისინი ყველაზე კარგად მაშინ სწავლობენ, როცა ერთად მეცადინეობენ. პროგრესი დამოკიდებულია ბავშვის ინდივიდუალური, ძლიერი მხარეების გამოყენებაზე და არა აღქმული დეფიციტების ხაზგასმაზე. ბავშვებს აქვთ უფლება, ჩაერთონ საზოგადოების და ქვეყნის ყოველდღიურ ცხოვრებაში.
- ინკლუზიური განათლების განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია აქტივობების უნივერსალური დიზაინი - კურიკულუმი ყველასათვის. უნივერსალური დიზაინი უკავშირდება კარგ სკოლამდელ პრაქტიკას. მასში შედის: სივრცის უნივერსალური დიზაინი. მასალა. სოციალური გარემოს უზრუნველყოფა. მშობლებთან და ოჯახებთან თანამშრომლობა. პერსონალური დახმარება. ინდივიდუალური მიდგომა. ადაპტირების შეფასება.
- ინკლუზიური განათლების წარმატებით განხორციელებისათვის საჭიროა რამდენიმე აუცილებელი პირობის დაცვა. კერძოდ, ბავშვებისადმი კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა, ბავშვების ინდივიდუალური განსხვავებისა და საგანმანათლებლო საჭიროების მიმართ გულისხმიერი დამოკიდებულება, ყველა ბავშვისთვის განვითარებისა და განათლების თანაბარი პირობების უზრუნველყოფა და მთლიან სააღმზრდელო საქმიანობაში თანამონაწილეობა. კეთილგანწყობილი გარემოს შექმნა სკოლამდელი სასწავლო-საგანმანათლებლო დაწესებულების უმთავრესი ამოცანაა.

- ინკლუზიური განათლების კეთილგანწყობილ გარემოში ბავშვები ხდებიან მეტად თავდაჯერებულები, უვითარდებათ მაღალი თვითშეფასება, სწავლობენ დამოუკიდებლობას და ა. შ. ასევე კეთილგანწყობილი გარემო ბავშვებს ყოველდღიურ უნარ-ჩვევებსა და ცხოვრების ჯანსაღ წესს ასწავლის, გამორიცხავს მათზე ძალადობას, ფიზიკურ დასჯას.
- ბავშვის საჭიროებებზე მორგებული ადრეული აღზრდა-განათლება ხელს უწყობს აღსაზრდელების განვითარების სტიმულირებას და პრობლემების სკოლაში შესვლამდე დაძლევას. ამგვარად, ადრეული ინკლუზია უზრუნველყოფს სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე აღსაზრდელის მეტ-ნაკლებად მზაობას სკოლისათვის.
- აღმზრდელ-პედაგოგი, მშობელთან და სპეციალისტებთან შეთანხმებით, აღსაზრდელისთვის პრიორიტეტების მიხედვით არჩევს გრძელვადიან და მოკლევადიან სასწავლო-სააღმზრდელო მიზნებს, ქმნის და ნერგავს სათამაშო/სასწავლო და ყოველდღიურ აქტივობებს, პროგრამების განსახორციელებლად, გუნდის სხვა სპეციალისტებთან ერთად, მოიძიებს რესურსებს და აფასებს მათ მუშაობას.
- სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე ბავშვის სასწავლო-სააღმზრდელო დაწესებულებაში ადრეული ჩართვა მას გარემოსთან ადაპტაციის უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებაში შეუწყობს ხელს. აქედან გამომდინარე, ადრეული ინკლუზია ასეთი ბავშვის ოჯახს საზოგადოების მიერ უარყოფის და იზოლაციის შიშით გამოწვეული სტრესის დაძლევაში დაეხმარება.
- კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ სადღეისოდ აჭარის ადრეული და სკოლამდელი აღზრდისა და განათლების დაწესებულებაში აღსაზრდელთა რაოდენობა არის - ბათუმში - 7 111, ქობულეთში - 1 934, ხელვაჩაურში - 819, ქედაში - 512, ხულოში - 305, შუახევში - 203. მათგან შეზღუდული შესაძლებლობისა - ბათუმში - 69, ხელვაჩაურში - 26, ქობულეთში - 15, ქედაში - 9, შუახევში - 5 და ხულოში - 2 ბავშვი.
- კვლევით დადგინდა, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის (შშმ) ბავშვებში ძირითადად ჭარბობს გონებრივი ჩამორჩენა, ცერებრული დამბლა, მცირე რაოდენობით დაუნის, ჰიპერაქტიურობისა და აუტიზმის სინდრომები. სკოლამდელ დაწესებულებათა უმეტესობა ნაწილობრივ არის ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე ბავშვებზე, მცირე ნაწილს ადაპტაცია საერთოდ არ აქვს. ამ მხრივ მხოლოდ ერთეული ბაღებია სრულყოფილი.
- კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ აჭარაში 81 ბავშვი მოქმედებს. აქედან 30 ბათუმშია, 19 ქობულეთში, 12 ქედაში, 8 ხულოში, 7 ხელვაჩაურში და 5 შუახევში. ინკლუზიურ განათლებაში ჩართულ სკოლამდელ დაწესებულებათა რაოდენობა კი ასე გადანაწილდა: ბათუმი - 18, ქობულეთი - 16, ქედა - 9, ხელვაჩაური - 6, შუახევი - 4, ხულო - 0. კვლევის შედეგად აღმოჩნდა, რომ ინკლუზიური განათლების დანერგვის მხრივ აჭარაში სახარბიელო მდგომარეობა არ არის. ბაღების სამოცამდე პროცენტს მათთვის ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმა ჯერ კიდევ არ შეუდგენია, სსსმ ბავშვები ნაკლებად ჰყავთ ჩართული სასწავლო-სააღმზრდელო პროცესში, მხოლოდ დამხმარე სპეციალისტების - ლოგოპედის და ფსიქოლოგის დამატებითი მუშაობით შემოიფარგლებიან, რასაც, რა თქმა უნდა, სათანადო შედეგი არ მოაქვს.
- ინკლუზიურ განათლებაში განსაკუთრებულ შედეგს მივაღწევთ, როდესაც ჯგუფის აღმზრდელი, მშობელთან და ბავშვის პერსონალთან თანამშრომლობის (ადმინისტრაცია, ინკლუზიური განათლების კოორდინატორი, აღმზრდელის თანაშემწე და ა.შ) საფუძველზე, სწავლა-აღზრდის პროცესში თითოეული ბავშვის მოთხოვნილებებს და საჭიროებებს გაითვალისწინებს.
- ბავშვისადმი მიცემული ნებისმიერი დავალება მის შესაძლებლობებს, უნარებს და ცოდნის დონეს უნდა შეესაბამებოდეს. ბავშვებს შორის ინდივიდუალური განსხვავებების მიუხედავად, არსებობს ყველასათვის ერთნაირად მნიშვნელოვანი მხარდაჭერის და სწავლის სტიმულირების რამდენიმე ფაქტორი. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის აღსაზრდელის თვითშეფასების

ამაღლება, ქცევის პოზიტიური მართვა, სწავლისადმი ინტერესის გაღვივება და სწავლის მოტივაციის ამაღლება.

- კვლევებმა გვიჩვენა, რომ ადრეული და სკოლამდელი აღზრდის და განათლების დაწესებულების თანამშრომლებმა უნდა იცოდნენ ბავშვის განვითარების თავისებურებები, რათა სწორად განსაზღვრონ მის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე მოქმედი ფაქტორები. ამასთან ეს აღმზრდელ-პედაგოგს დაეხმარება, სწორად დაგეგმოს და განახორციელოს აქტივობები სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვებთან, აღსაზრდელის საჭიროებებს მორგოს სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესი.
- მშობლებმა და ბაღის აღმზრდელებმა უნდა წახალისონ ბავშვების მცდელობები და, ამავე დროს, დაეხმარონ რეალისტური და შესაფერისი არჩევანის გაკეთებაში. ამ დროს პატარებს უვითარდებათ ინიციატივის გრძნობა, საქმიანობების დამოუკიდებლად დაგეგმვის და შესრულების უნარი. თუ მოზრდილები ბავშვებს იმის უფლებას არ აძლევენ, რომ ამოცანებს თვითონვე გაუმკლავდნენ, ამასთან თვლიან, რომ მათი დამოუკიდებლობისკენ სწრაფვა სასაცილო და მომაბეზრებელია, მაშინ ბავშვებს საკუთარი მოთხოვნილებების და სურვილების მიმართ უნდობლობის გრძნობა უჩნდებათ..
- ბავშვის ინდივიდუალური თავისებურებები ყალიბდება მეგვიდრეობისა და გარეგანი ზემოქმედებით შექმნილი მონაცემების საფუძველზე. გენეტიკურ ფაქტორებს უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება ინტელექტის, ტემპერამენტის, ვერბალური შესაძლებლობის, კომუნიკაბელურობის, ხოლო გარემო ფაქტორებს - ღირებულების, იდეალებისა თუ მრწამსის ფორმირებისთვის.
- სასწავლო-სააღმზრდელი პროცესზე უწყვეტი დაკვირვება და ბავშვებზე მონაცემების შეგროვება ადრეული განათლების პრაქტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტია. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ბავშვებისათვის აღმზრდელს მუდმივად ესაჭიროება სხვადასხვა ინფორმაცია, რომ მისი პრაქტიკა თითოეული ბავშვის საჭიროებებზე იყოს მორგებული.
- ობიექტური დაკვირვებით შეგროვებული მონაცემები და პერიოდული ჩანაწერები აღმზრდელს ეხმარება, მოახდინოს სპეციალური საჭიროებების იდენტიფიკაცია, ჩამოიყალიბოს მშობლებთან თანამშრომლობითი ურთიერთობა.
 - ვფიქრობთ, ბავშვებზე დაკვირვებით მონაცემების შეგროვება არის მთავარი ინფორმაცია, რომლის საფუძველზეც აღმზრდელს შეუძლია შეადგინოს განვითარების ინდივიდუალური გეგმა, დაგეგმოს ბავშვის საჭიროებებზე მორგებული აქტივობები, მოაწყოს გარემო და უზრუნველყოს თითოეული ბავშვის განვითარების პირობები.
- ვფიქრობთ, სკოლამდელ დაწესებულებებში ბავშვების შესახებ მონაცემთა შეგროვება და ანალიზი აღმზრდელ-პედაგოგებს დაეხმარება, უკეთესად დაგეგმონ სააღმზრდელი პროცესი, გაითვალისწინონ აღსაზრდელთა საჭიროებები და ინტერესები. ეს გაცილებით ეფექტურს გახდის ბავშვების განვითარებას და მათი სკოლისათვის მზაობას.
- კვლევის შედეგები საფუძველს გვაძლევს, დავასკვნათ, რომ რაც უფრო ადრეულ ასაკში დადგინდება ბავშვის განვითარებაში არსებული შეფერხება და განისაზღვრება საჭიროებები, მით მეტია მათი უნარებისა და სოციალური ადაპტაციის შესაძლებლობა. დროულად შედგენილი და გახორციელებული ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელი გეგმა აღსაზრდელის განვითარებას შეუწყობს ხელს.
- კვლევის შედეგად შემუშავდა პედაგოგიური მიდგომები, რომლებმაც ხელი შეუწყო სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე ბავშვის განვითარებასა და სწავლის შედეგომ საფეხურზე პრობლემების შემცირებას.

- კვლევამ დაგვანახა, რომ სათანადო ყურადღება არ ექცევა სკოლამდელი ასაკის ბავშვების განვითარებაში შეფერხების დროულ გამოვლენას და შესაბამისი ინდივიდუალური სასწავლო-სააღმზრდელო გეგმის შედგენას.
- ხელი უნდა შევუწყოთ მშობელთა ცნობიერების გაზრდას, რასაც ინკლუზიური განათლების წარმატებით განხორციელებაში გადამწყვეტი როლი აკისრია.

